

Fery Pál /FREY/
fhdgy.

1944.01.01.
/1944.évf./

VI;cső.ker.Orosháza-szárny pk.h.

1944.01. 1920.05.02. 1944.08.20. 1941.

Nagyvéradi tanzlj. harcaiban
pincebörton

Bajorország /Né.o./ Chieming
SORSZÁM: KAZINCBARCIKA
UZMANY

Félegyházy-Megyesy Ágoston
fhdgy.

1941.11.01.
/1939.02.évf./

Nagyvárad tanzlj.okt.ti.

Szül. Gyula, 1915.

1941.11.01. 1915.02.22. 1942.09.01. 1939.02.

+ Kivégezték 1958 után

Kazincbarcika

A.: Szakmári Váradi Margit

Braham: I/461.o. a nagyvárad i gettó egyik vizsgáló og-nak pk-a

B.M. Jelentés 1959.08.14. Szül.Gyula, 1915.02.02., Váradi Szakmári
Margit

Dömsöd, Szabadság u.71.

Részt vett az erdélyi kegyetlenkedésekben. A román Népbiróság
halálra ítélte. 4/1946.sz. határozatában.

Braham: I/422. Az Eichmann féle Sonderkommando tagja.

I/ 461. A nagyvárad i gettó vizsgáló og-ainak egyik vez-je.

B.L.1969.01-08.XXII.évf.01-08.sz.67.o.

Félegyházi-Megyesy Ágoston fh dgy. népellenes népellenes ~~M~~ bűncse-
lekménnyel vádolva a kom.népbiróság kötél ltali halálra ítélte.
1958. nyarán kivégezték. 1945 a szovjet ellenes harcok során
fogságba esett és csak 1951.engedték haza., Utána börtönben tar-
tották. Özvegye és három gyermeke gyászolja.

II/8 Osztálya.

172. 1581/19

J E L E N T É S

dr. F é l e g y h á z y Meggyesi Ágoston bűnügyében megtartott tárgyalásról.

Budapest, 1959. augusztus 11.

Meggyesi Ágoston volt. cső. szds. bűnügyében a Budapesti Katonai Bíróság Mátyás Örgy. tanácsa 1959. augusztus 11-én tárgyalást tartott.

A vádlott kihallgatása során a nyomozati vallomását ismételte meg.

A bíróság kihallgatta dr. Raffy Adám, Jaksics István, Szabó Imre, Fráter János tanukat, ismertette a tüdőbetegségben meghalt Tóvári József vallomását. A nyomozás során már kihallgatott tanúk a korábbi vallomásukat fentartották. A védelem által megjelölt tanúk Jaksics István, Szabó Imre azt mondták el, hogy a vádlott az ellenforradalom idején nem tanusított népi demokrácia ellenes magatartást. Ennek ellenkezője azonban a védiratban sem szerepelt.

A vádbeszéd során az ügyész fenntartotta a vádat a legsúlyosabb ítéletet kérte.

A védelem a vádlott családi helyzetét ismertette, majd kérte legyenek tekintettel a kiskorú gyermekeire s a legsúlyosabbnál valamivel enyhébb büntetést szabjon ki a bíróság.

A vádlott utolsó szó jogán enyhe ítéletet kért.

A bíróság az ítéletében bűnösnek mondotta ki dr. Féléhyházi Meggyesi Ágostont a BHÖ. 82 pont e./ alpontjában felvett büntetésben, mert mint nyomozó csoport parancsnok részese volt emberek törvénytelen megkínzásának és ezért őt főbüntetésként halálra, mellékbüntetésként teljes vagyonek Kobzásra ítélte.

A védelem az ítélet ellen fellebbezett.

Antal József
dr. Antal József r.hdgy.

208-52 /59

11/5
HIG

H a t á r o z a t

a dossziében szereplő személyek nyilvántartásbavételéről.

Budapest, 1959. augusztus 14.

A 10-52.207/59. sz. vizsgálati dossziében szereplő személyekről az alábbiakban intézkedem:

4-es kartonon nyilvántartásbavéve:

F é l e g y h á z i M e g g y e s i Agoston volt. cső. szds.
/;Gyula 1915.II.2. anyja: Váradi Szakmári Margit, Dömsöd, Szabad-
ság u. 71. szl alatti lakos:/ 4-es kartonon továbbra is nyilvántartásban marad.

A dossziében szereplő kompromittált személyek:

F r á t e r János /Berettyóujfalu, 1919.Leszikai Gizella/

dr. S á r k ö z i Béla /Debrecen 1909. május 15. Kelemen Erzsébet/

P é t e r f i Jenő volt cső.alez. N é m e t h Imre v.cső.örgy.

R e k t o r Béla volt cső.fhdgy. G a r a i István v.cső.szds.

B o d o l a i Endre v.cső.fhdgy. S z i k l a i Ferenc v.cső.törm.

M e g g y e s i András v.cső.őrm. B ü s c h Dezső volt cső.nyom.

Ó r i Gyula cső.törm. I l o n k a Sándor cső.törm.

Szabados Géza cső.törm. Szöllősi István cső.törm. Tóth János cső.

törm. Juhász Mihály cső.ftörm. Poszgai Sándor cső.törm. Keresztesi

Gábor cső.törm. Pelföldi István volt cső.őrm. Szabó Mihály cső.ftörm

Fehér Sándor cső.törm. Megyeri csendőr. Domonkos örgy. Paksi Kis

Tibor cső.ezredes; dr.Papp Zoltán cső.fhdgy. Bányai Pál cső.törm.

Biró Balázs cső.törm. Fehér András cső.őrm. Loór Tódor cső.ezredes.

Kassai János v.r.nyomozó. Garamvölgyi Albert r.nyomozó. Petővári

Petrik László v.cső.őrm. Sárvári M. ezredes, Biró János cső.

Varga György cső. - adataik ismeretlenek. A személyükre vonat-

kozó anyagokat ellenőrzés céljából a II/5. Osztálynak küldtem meg

amely a továbbiakban intézkedni fog - amennyiben szükségesnek

látszik - nevezettek nyilvántartásbavételéről.

A betűsoros névmutatóban szereplő többi személy nyilvántartásba-
vétele nem szükséges.

dr. Gerő Tamás r. örgy.
alosztályvezető.

dr. Antal József
r. hdgy.

dr. Korom Mihály r.alez.
osztályvezető.

Finta Imre I.

szds.

1942.03.30.

1934.évf.

VI.ker.

6. nyo.aloszt. Debrecen

1942.03.31. 1912.05.21. 1939.01.01. 1935.

F.: Ruzs Molnár Mária /1941, Szentes/+1986.01.31. Toronto

Gy.: -Imre László

Toronto /Ontario/ Canada

Szül. Kolozsvár **1912. 09. 02.**

háborús Bűnökkel vádolva 5 é kényszermunka távollétében
+ Toronto, 2003.12.01.

Canada, 1987.letart., 1989.kezdődött tárgyalás, 1990. esküdtszék felm

B.L.1968.01-08.XXI;évf.01-08.sz.58.o.

Finta Imre szivéből gratulálunk szon alkalomból
hogy ~~William~~ **Dannison**, Toronto, Toronto polg.m.
serleggel tüntette ki a torontói "Moulin Rouge
tulajdonosát, vendéglői iparunk 15 é fennállá-
sa alkalmával.

**SZIRMAI REZSŐ: PASIZTA LELKEK 230.o.
PURKESB ÉLA DR. EGY.T. ÜGYÉBEN A HENTESITÉS: SZ.T.ÉJA**

Gyászjelentés Finta Imre

volt királyi csendőr ezredes el-
hunyt 2003. december 1-én, 91
éves korában.

Temetése december 18-án,
csütörtökön délután 2 órakor
lesz a Bedford Morley Funeral
Home-ban.

159 Eglinton West

Isten adjon neki nyugodalmat!

HÁBORÚS BŰNÖS TORONTÓI PERE

Egykori magyar csendőrtiszt a bíróság előtt

Torontóban szigorú biztonsági intézkedések közepette megkezdődött Finta Imre egykori magyar csendőrtiszt pere. Ő az első háborús bűnökkel vádolt személy, akit a kanadai törvények alapján Kanadában vonnak felelősségre. A vád szerint a most 76 éves Finta 1944 áprilisa és júliusa között 8600 ember halálát okozta azzal, hogy kezdeményezően részt vett ártatlan emberek összegyűjtésében és elszállításában né-

met koncentrációs táborokba; erről korábban lapunkban hírt adtunk. Finta Szegeden, majd Ausztriában és Lengyelországban tevékenykedett abban az időben.

Kanadában az utóbbi években vendéglője volt. A hatóságok úgy figyelték fel rá, hogy nemrég polgári pert kezdeményezett, keresetet nyújtott be „rágalmazói” ellen, akik háborús bűntettekkel vádolták. (AFP)

FINTA, Imre — Passed away on December 1, 2003, at Castleview Wychwood Towers, Toronto in his 92nd year. He was Minister of Kultusz and served as Governmental Secretary and Mounted Police (Szazados) in Hungary. Former owner of the famous Moulin Rouge Restaurant in Toronto and many other successful restaurant ventures. Imre was a poet, writer of several books which are now part of Queen Elizabeth's private library collection at Buckingham Palace. Fondly remembered by his loving friend and caregiver Eva Kovacevics. A memorial service will be held at the MORLEY BEDFORD FUNERAL HOME, 159 Eglinton Avenue West (2 lights west of Yonge Street), on Thursday December 18, 2003 at 4:00 p.m. Visitation 2 hours prior to service.

Suspected Nazi war criminal extradited to West Germany

BUENOS AIRES, Argentina (Reuters) — Hiding his face, suspected Nazi war criminal Josef Schwammburger was escorted yesterday onto an airliner that will take him back to West Germany to face trial for the murder of some 5,000 Jews.

Meanwhile, in Canada's first war-crimes trial, a prosecutor told a jury yesterday that four witnesses have identified retired Toronto restaurateur Imre Finta "beyond doubt" as a Hungarian police captain who sent Jews to Nazi death camps.

Argentina agreed in March to extradite the Austrian-born Mr. Schwammburger, 78, whom the Los Angeles-based Simon Wiesenthal Center for Holocaust Studies calls one of the world's most wanted war criminals.

An Argentine federal judge handed the disheveled, stooped former officer of Adolf Hitler's SS elite corps over to West German officials at Ezeiza International Airport, where they boarded Lufthansa Flight 509 to Frankfurt.

Mr. Schwammburger, accused of torturing and murdering thousands

of concentration camp inmates in Poland and Germany during World War II, lived quietly in Argentina for nearly three decades before being arrested in 1987.

Reaction to Mr. Schwammburger's extradition came swiftly. The Simon Wiesenthal Center's dean, Rabbi Marvin Hier, told Reuters by telephone from Los Angeles that the trial in the West German city of Stuttgart will be "a living lesson in history."

"This will be a historic case because it will be the first trial of a war criminal since the fall of the Berlin Wall. Millions of East Germans who have never heard of Nazi atrocities will now hear firsthand accounts," Rabbi Hier said.

An official at the West German Embassy in Buenos Aires said his country was grateful for the Argentine judicial system's help in Mr. Schwammburger's extradition, which had been requested in 1973 by a Stuttgart court.

"It is our philosophy to follow these cases from the past even though many years have already gone by, in order to clean house. It is

an act of purification, and the German people are aware of this," embassy minister Dieter Woltmann said.

In Toronto, meanwhile, prosecutor Christopher Amerasinghe told a jury in his closing arguments that Mr. Finta had been positively identified by at least four witnesses.

"In regard to those witnesses who have been able to identify him, you should be satisfied beyond doubt they had him right," said Mr. Amerasinghe.

Mr. Finta, 77, a retired restaurant owner, has pleaded not guilty to eight charges, including manslaughter, robbery, kidnapping, and forcibly confining 8,617 Jews.

During five months of testimony and presentation of evidence, the prosecution called 19 witnesses to the 1944 deportation of Jews from a closed brickyard in Szeged, Hungary, to concentration camps in Poland and Austria.

"He had a habit of hitting his boots. That is something that would stick in the mind, something they would remember," Mr. Amerasinghe said.

Hungarian Accused in Canada Is Acquitted of War Crimes

By William Claiborne
Washington Post Foreign Service

TORONTO, May 25—A 77-year-old retired restaurateur and former policeman who was accused of manslaughter, kidnapping and robbery involving the deportation of Hungarian Jews to Nazi death camps in 1944 was acquitted of all charges today in Canada's first war crimes trial.

Imre Finta, a Hungarian who emigrated to Canada in 1951, was found not guilty following a six-month-long jury trial in an Ontario court under legislation passed in 1987 that allows Canadian courts to try persons for war crimes and crimes against humanity outside of Canada.

Several alleged Nazi collaborators or war criminals have been prosecuted in the United States under immigration laws and deported, but none has been tried for war crimes during the Holocaust.

Finta, who maintained his innocence, was accused of supervising the deportation of 8,617 Jews from the Hungarian city of Szeged in June, 1944. Several survivors testified that Finta supervised the loading of the Jews into boxcars, in which they were transported to Nazi concentration camps in Poland and Austria.

In charging the jury, Justice Archie Campbell stressed that Finta was not accused of complicity in the extermination of Jews at the Nazi camps, noting that a historian had testified that no one in Szeged knew anything about that in June 1944.

Campbell also told the jury that it might be dangerous to convict Finta of manslaughter because there was no direct evidence as to what caused the deaths that the survivors said occurred on the trains.

Finta did not testify or present any evidence, but his lawyer said in summation that the defendant could not be found guilty because he was acting under orders of a legal Hungarian government. The jury deliberated for two days before returning its verdict.

Defense lawyer Douglas Christie argued that the prosecution had not proved that Finta was in charge of loading the deportees, but that even if he had been, the responsibility for the lives of those put on the train lay with the persons in charge after it left the station.

Jewish groups here expressed shock over the verdict, and the Canadian Jewish Congress said it would ask the government to appeal, which it can do under Canadian law. Frank Diamond, of B'nai B'rith Canada, said the verdict was particularly painful to Jews at a time of a resurgence of anti-semitism in Europe, marked by the desecration of Jewish graves in France and elsewhere in recent weeks.

Several survivors of Nazi death camps who attended the trial said after the verdict that the jurors were too young to understand what happened in Europe during World War II, according to the Canadian Broadcasting Corp. Finta burst into tears when the verdict was read, the television report said.

Újabb Finta-ügy Kanadában Ítélet van

Már-már mindenki elfeledte az ottawai legfelsőbb bíróság három és fél évvel ezelőtt hozott, a maga idejében nem kis vihart támasztó ítéletét, amikor az annak idején felmentett vádlottba „belebukott” Magyarország Kanadában akkreditált nagykövete, s magyarázkodni kényszerült a külügyminiszter. Az ítélet körül azóta is zajló szakmai vita mindazonáltal indokolja, miért okozott egy Kanadában jögerősen ártatlannak minősített aggastyánnak küldött születésnapj jókívánság és egy miniszteri tucatkézfogas ekkora felfordulást.

Finta Imre egykori csendőr századosot a kanadai legfelsőbb bíróság 1994. március 24-én felmentette a háborús és emberiség ellen elkövetett bűntettek vádjá alól. A szegedi gettó lakóinak állami kifosztását és Lengyelországba, illetve Ausztriába való deportálásukat végrehajtó valamikori csendőrnnyomozó a kanadai jogtörténet első és ez idáig egyetlen olyan vádlottja volt, akinek ügyében a legmagasabb ottawai bírói testület náci háborús bűntettel kapcsolatos, precedens értékű ítéletet hozott. Olyannyira, hogy – mondják a verdikt helyességét vitatók – ezen ítélet óta gyakorlatilag lehetetlenné vált további háborús bűntettel gyanúsított személy Kanadában történő felelősségre vonása.

A héttagú ottawai legfelsőbb bíróság 4:3 arányban hozott felmentő ítélete főként kanadai jogászörökben váltott ki élénk vitát. „Vajon nem tévedett-e a bíróság ab-

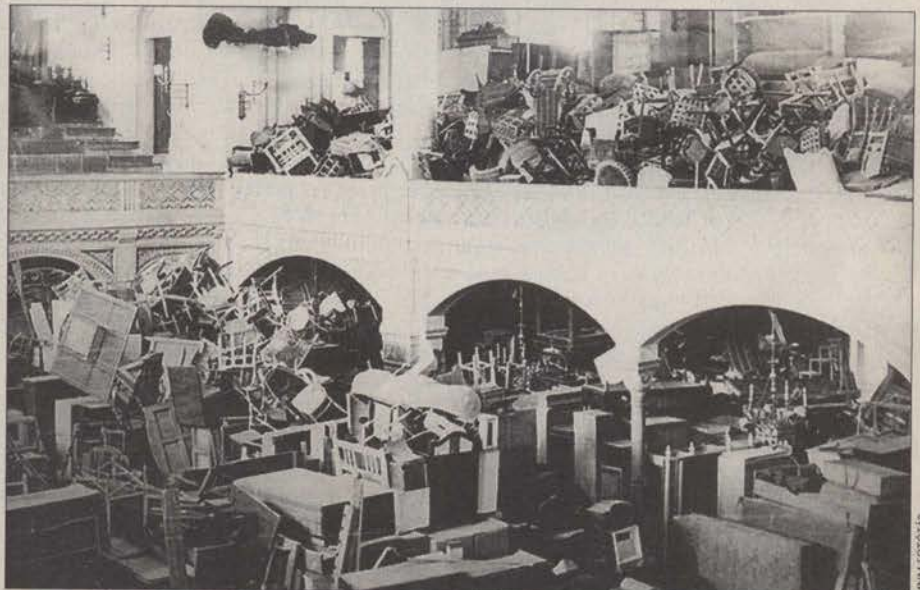
ban, ahogyan a parancsra cselekvés kritériumát értelmezte?” – tette fel a kérdést 1996-ban, még két évvel az ítélet után is az American Journal of International Law című tekintélyes szaklapban Irwin Cotler, a montreali McGill Egyetem jogászprofesszora, aki tanulmányában az ügyben eljáró bíróságok ítéleteit elemezte. A nemzetközi jog elismert szakértőjeként számon tartott Cotler a háborús bűnökkel vádolt Finta ügyében hozott kanadai bírósági döntést végül legalábbis vitathatónak ítélte.

Főként azért, mert a kanadai parlament 1987-ben, a nemzetközi jogi normáknak megfelelően módosítva a kanadai büntető törvénykönyvet, immár feloldotta azt a dilemmát, amit a büntetőjog ügyeiben talán kevésbé jártas kanadai sajtó egy része, például a Toronto Star, még 1993. június 3-án is így fogalmazott meg: „Vajon felelősségre vonhatók-e a náci bűnök elköve-

tésével gyanúsítottak kanadai bíróság előtt a több mint negyven éve, Kanadán kívül elkövetett tetteikért?” Az új szabályozás szerint a kérdésre már akkor is egyértelmű igen lehetett volna a válasz Kanadában. A tét azonban nem csupán Finta cselekedeteinek a megítélése volt, hanem az is, hogy egy náci háborús bűnökkel vádolt személy ellen folytatott, az észak-amerikai ország történetében első ilyen típusú perben milyen – hűsz további gyanúsított ügyét is döntően befolyásoló – jögerős ítéletet hoznak. Az 1986-ban létrehozott és egy neves kanadai bíróról elnevezett Dechenes-bizottság által a Kanadában élő náci bűnösökről készített jelentés ugyanis Fintán kívül további hűsz kelet-európai (litván, lett, lengyel, szerb, orosz, belorusz) származású, háborús bűntettel gyanúsított kanadai állampolgárt sorolt fel, akik ellen a bizottság eljárást indítványozott.

Az 1951 óta Torontóban élő, ma 85 éves Finta Imrét egyébként először 1988-ban Ontario államban állították bíróság elé, ahol az ottani esküdtszék 1991 májusában első fokon felmentette. Az ítéletet egy évvel később, 1992 áprilisában az ontariói fellebbviteli bíróság – a vád bizonyítékait elégtelennek ítélve – helyben hagyta. A már akkor is felzúdulást keltő döntést hozó Campbell bíró a kanadai Wiesenthal Központ dokumentációja szerint az 1992-es fellebbviteli per során az esküdtek eligazítására a következőket mondta: „Fin-

Finta Imre csendőrnnyomozó századosként és a szegedi zsinagógában felhalmozott „zsidó javak”. Nem volt tudatában, mit tesz?

Finta aktív részvételével a szegedi téglagyár területén összegyűjtöttek több mint nyolcezer zsidót, miközben minden ingóságuk, személyes tárgyaik beszolgáltatására kötelezték őket, majd ugyancsak Finta közreműködésével megszervezték a marhavagonokban történő elszállításukat Auschwitzba, illetve a Bécs melletti Strasshofba, a csendőrpáncsnok – mondjuk így – gyanútlan volt.

A bíróság ezzel Finta érvelését fogadta el, amit ő 1993 júniusában Torontóban az e cikk szerzőjének adott interjújában a következőképpen fogalmazott meg: „Aki katonának, csendőrnek esküdött föl, aláírta, hogy híven, vitézül, becsülettel szolgál. Én nem hallottam olyan emberről, aki megtagadta volna a parancsot. Nekem, sajnos, egyetlen teendőm volt, bárcsak elmentem volna akkor betegszabadságra. Engem bízott meg ugyanis a tábornok, hogy menjek be (a gettóba – a szerk.), és hirdessem ki a belügyminiszter parancsát, hogy minden ékszert le kell adni. Ennyi az egész. A kiskunhalasi csendőriskolától volt odarendelve 25 fő őrző személyzetként, Bodolai főhadnagy és egy másik ember, akik a tábor, a szervezést és a vagonokba való beszállást ellenőrizték. Én századosi rangban voltam, és nekem a bűnügyi nyomozás volt a specialitásom. A kihirdetésen kívül ilyen kicsi dolgokkal nem foglalkoztam. Nem is érdekelt. Egyébként is korábban kértem feljebbvalóimtól, hogy ne vigyenek Szegedre, mert egyáltalán nem akarok ott szolgálatot teljesíteni, ahol annyi zsidó barátom volt.”

Persze, ha ez utóbbi vallomás helytálló, kérdés, hogyan értelmezhető az ítélet alátámasztására szolgáló bírói érvelés, miszerint „Finta tudatát a korabeli antiszemita propaganda alakította és befolyásolta”. Mert ha így is lett volna – érvelnek az ítélet megalapozatlanságát vélelmezők –, és Fintának az említett propaganda hatására mégsem lettek volna zsidó barátai, a már idézett Irwin Cotler szerint legalábbis a nemzetközi jog sohasem szabta feltételül, hogy az elkövetett bűnök tudatos hajtásáig végre.

Hasonló véleményen van Alberto Costi montreali jogász, a kiadatási jogok jelenleg Budapesten oktató szakértője, aki a HVG kérdésére az alábbiakban fogalmazta meg kételyeit: „Nehezen elfogadható, és szerintem nem is elképzelhető, hogy 1944 júniusában, tehát már a háború vége felé Finta ne tudott volna valamit a haláltábo-

rokról. Ne lett volna tisztában azzal, hogy ő maga egy háborús gépezet része. Ez esetben sokkal inkább nyilvánvaló, hogy a kanadai bírók többsége nem volt tisztában e körülményekkel.” A nemzetközi jog szerint ugyanis – mondja Costi – a háborús büntettel gyanúsított eleve tudja, hogy mit tesz, a kanadai bíróság viszont ezt úgy értelmezte, hogy „tudnia kellett volna”. „Ha mindezt elfogadnánk, akkor a legtöbb náci soha nem ítélték volna el” – mondja a kanadai jogász.

A bírók viszont inkább Finta álláspontját tették magukévá, aki a három évvel ezelőtt Torontóban adott interjújában azt mondta: „Én arról, hogy valakit Auschwitzba visznek, vagy hogy vannak gázkamrák, ezekről nem tudtam, illetve utólag azért valamit hallottam. Amikor kijöttem a háború után Németországba, ott kezdtem hallani, hogy ilyenekről beszélnek. Nézze, a helyzet az volt, és tudja, a

változtatott az addigi gyakorlaton: részben a Finta-ügyben hozott legfelsőbb bírósági döntés óta, de tán nem kevésbé az igen költséges peres eljárás helyett is, inkább az állampolgárságtól való megfosztás, a kiutasítás gyakorlata jött divatba. Finta 1992-es első felmentése után gyors ütemben zsuppolták ki Jacob Luitjenst, akit Hollandia kért ki, és Mihail Pavlovszki fehérorosz, valamint Stefan Reistetten szlovák származású exnáciikat. Jelenleg kilenc, úgynevezett denaturalizálási (állampolgárságtól való megfosztási) ügy van folyamatban – közölte a HVG kérdésére James O'Reilly, az ottawai legfőbb ügyész jogi tanácsadója.

Finta Imrére azonban, akit 1948-ban Magyarországon távollétében ötévi börtönre ítélték, ezek az eljárások már nem vonatkoznak. Az 1970-es amnesztiaerővel minden vádpont alól idehaza is felmentett egykori csendőr százados ki-

Munkaszolgálatosok menete Szegeden 1944-ben. „Egy bizonyos fokú tisztogatás”

háborúban, ugye, egy bizonyos fokú tisztogatás megy... A háborúban van igazságtalanság.” Így vagy úgy, a kanadai legfelsőbb bíróság a Finta-per újratárgyalására irányuló valamennyi eddigi kérelmet elutasította.

De az ítéletnek – éppen precedens jellegénél fogva – volt más ügyeket érintő hatása is. Az említett Dechenes-bizottság által 1986-ban feltárt húsz eset közül végül Kanadában elindított öt náci per a Finta-per első, 1992-es felmentő ítélete nyomán megszűntették, s azóta nem is kezdeményeztek újakat. Igaz, ez nem azt jelenti, hogy minden ügyet befagyasztottak, legfeljebb azt, hogy a kanadai törvénykezés

adatását egyébként sem kérte soha senki. Még azután sem, hogy a két ország között kiadatási egyezmény lépett életbe. A kiadatás is igen hosszadalmas procedúra, mivel „ha valaki egyszer kanadai állampolgárságot kapott, akkor azt nehezen, igen alapos indokok alapján lehet csak elvenni tőle” – fejtette ki Alberto Costi. Aki szerint igen kínos helyzetet jelentene a kanadai kormány számára, ha a kanadai állampolgárságú Fintát egyszer valaki olyan ügyben kérné ki, amiért új hazájában már jogerősen felmentették. Ez azonban, hangsúlyozta, már nem is annyira a jog, mint inkább a politika szférájába tartozna.

Bóhm Ágnes

Finta Imre
szds.

Katonai perek. 1945-1958. 122.o.
V.cső.ker. Szeged nyo.aloszt.vez-je
Ausztria - Magyarország
ÁVO 1946.11.25- indított nyomozást ellene
1946.01.31. Traunfall-i táborban
1947.11.15. Graz
1948.01.28. 5 é kényszermunka
1980. Cahada olg.bünt per ellene, felmentették
Toronto

FINTA, Imre — Passed away on December 1, 2003 at Castlview Wychwood Towers, Toronto in his 92nd year. He was Minister of Kultusz and served as Governmental Secretary and Mounted Police (Szazados) in Hungary. Former owner of the famous Moulin Rouge Restaurant in Toronto and many other successful restaurant ventures. Imre was a poet, writer of several books which are now part of Queen Elizabeth's private library collection at Buckingham Palace. Fondly remembered by his loving friend and caregiver Eva Kovacevics. A memorial service will be held at the MORLEY BEDFORD FUNERAL HOME, 159 Eglinton Avenue West (2 lights west of Yonge Street), on Thursday December 18, 2003 at 4:00 p.m. Visitation 2 hours prior to service.

A4

The Globe and Mail, Friday, June 24, 1994

NEWSBRIEFING

Ruling on Finta case stands

OTTAWA — The Supreme Court of Canada refused yesterday to take a second look at the Imre Finta war-crimes case.

Two Jewish groups — B'nai Brith Canada and the Canadian Holocaust Remembrance Association — wanted the court to clarify key points of law. The court, following usual practice, gave no reasons for dismissing the request.

The Jewish groups fear the ruling set rules so strict for war crimes cases that it may be impossible to ever win a conviction in a future case.

The federal government joined the two groups in seeking the review.

In the Finta case, the court unanimously upheld the constitutionality of federal legislation that allows criminal trials in Canada for war crimes committed elsewhere.

But, in a 4-3 split, the judges also upheld Mr. Finta's acquittal by a Toronto jury and said he need not face a new trial.

Federal prosecutors alleged that Mr. Finta, as a police captain in Hungary, oversaw the 1944 roundup of more than 8,000 Jews in the village Szeged and their deportation to Nazi death camps.

The defence argued, in part, that Jews were perceived in Nazi-occupied Hungary as subversives and the public favoured their deportation.

Critics say the judgment could make it too easy for people charged in future to claim they:

- Were only following orders;
- Mistakenly believed the actions were lawful;
- Did not intend to commit a crime.

Justice Minister Allan Rock said the Finta decision makes it harder for the government to prosecute suspected war criminals.

"But that doesn't mean that there can't be cases that have facts that would lead us to authorize such prosecutions in any event," he said. "We'll have to take it case by case."

— CP

THE PATH OF LEGAL WARFARE

Imre Finta's Trial for War Crimes

by

Keltie Zubko

Keltie Zubko
October 11, 1991

20337

INTRODUCTION

The Canadian War Crimes trial, and acquittal of Hungarian-born Imre Finta will, in retrospect, be seen as an outstanding landmark in Western Civilisation's struggle to survive the challenge of those dark forces which seek to destroy the value system upon which that Civilisation was founded.

The Finta trial was historic in that it was the first trial of its kind under War Crimes legislation first introduced in Canada and now duplicated in Australia, and proposed for the United Kingdom.

It was the first time anywhere in the world that a jury of ordinary men and women had sat in judgment upon war crimes of the Second World War. Nuremberg was judged by judges from the victor nations only, and from them there was no appeal.

Before the Finta case, the laws never had to be considered by ordinary people without political appointments. In this sense, it is the judgment of history upon the Nuremberg process, and its denial of obedience to superior orders. The jurors' judgment reflected common sense rather than political considerations.

Imre Finta's jury came back on the 25th day of May, 1990, after about five hours deliberation. Stephanie Reilander, the foreman of the jury, said "Not Guilty" eight times in a loud clear voice.

Not guilty to robbery as a war crime.

Not guilty to robbery as a crime against humanity.

Not guilty to unlawful confinement as a war crime.

Not guilty to unlawful confinement as a crime against humanity.

Not guilty to kidnapping as a war crime.

Not guilty to kidnapping as a crime against humanity.

Not guilty to manslaughter as a war crime.

Not guilty to manslaughter as a crime against humanity.

The room was hushed. The Judge appeared agitated. All these duplicitous charges had created two crimes out of each act. They were absurd to me from the beginning. It was as if society, through its government, had collectively taken leave of its moral, legal and logical senses. Duplicating charges, ignoring the fact that no one man did these things, and denying that they were done in war by a state fighting for its life, ordering things which in many instances we had done to our own Japanese population for less cause, at about the same time.

This had never been a case where allegations or even knowledge of slaughter or extermination was ever seriously alleged. It was a confiscation deportation case, and to me it was absurd.

In that moment it was over; the people had spoken. That day after the verdict, Mr Finta cried.

I went away from the cameras with Mr Finta so we could quietly talk. We sat in the basement of the Courthouse, with the help of the court staff, to avoid the press of the media. We waited for a taxi and watched the Judges come and go in their limousines. We were at peace.

After a battle of some two years, trips to Israel and Hungary, and ten months of court appearances, it was over. The absurdity had been seen and rejected by a jury of twelve ordinary people – eight women and four men had seen through it all. I thanked God. But, our peace was to be short-lived. Mr Finta, having lost his wife, home, savings, and all he had accumulated in over thirty years of hard work in Canada, in previous civil legal proceedings which he had to drop for lack of funds, was not to be allowed the dignity of a peaceful end. The lobby started again.

The politicians without spine caved in to it. Whether to appeal or not is always for the Crown, a decision subject to considerations other than strictly legal ones no matter what anyone says.

In the appeal, accusations were made that I had appealed to religious prejudice because I read from the same bible the jury swore their oath on when I addressed them. I was supposed to have created animosity to Jews because I said some swore and others did not before testifying. There was a serious accusation that by reading from the Trial of Christ in the gospel of Matthew, I had created hatred of Jews, although that name was never mentioned.

The personal attacks in the appeal were numerous and vehement. I do not suspect this from Mr Amerasinghe, who shook my hand when it was over and said I had put up a good fight. He was only doing his job, but whoever sought to include those grounds of appeal must hate me very much. The Court of Appeal of Ontario heard the argument in January 1991 for one week. They were comprised of Chief Justice Dubin (who is Jewish) and Tarnapolski, Arbour, Doherty and Osborne.

As of now, June 1991, they have not released a Judgment. I believe the goal of my enemies is to seek to get a condemnation of me personally from that Judgment, similar to the one made in the second Zundel appeal where I was accused of complaining about judicial bias of the trial Judge where they say none existed. I do not know how I could know their view beforehand. My enemies would like to see me intimidated or silenced. They realise that a spirited defence is an obstacle to their goals.

The Finta case demonstrated that a careful examination of survivors' testimony reveals a wealth of contradictions casting serious doubt on the whole story. That is why the emotional forum of dramatic monologues in high schools is much more effective at communicating belief than the form of cross examination and analysis.

If the Judge co-operates in promoting emotional responses rather than logical analysis, or if he insults and ridicules counsel for the defence in these cases, it still may not convince a jury which may see through such a process. Therefore, it appears that those who seek to use these

trials for educational purpose may have to rethink the strategy of using the courts which will only work with naive or intimidated people.

The diaries made at the time by at least one Holocaust survivor did not record many of the horrors she recalled now for the Holocaust Remembrance Association, but it did record many good and happy events which she either chose to ignore or had forgotten. I am sure the prosecutors were sorry they called her after she was cross examined.

Cross examinations remain the only real weapon for the defence in these cases. This is so because all the mechanisms of investigation are in the hands of the prosecution, not to mention enormous money to do it all.

In Israel or in Hungary, the state simply assisted the prosecution for years before the trial. They were not obliged to assist the defence at all by the agreement negotiated with Canada by which access to Archives and to all records was assured. The Canadian government got access to the International Tracing Service at Arolsen where all concentration camp records of the Red Cross are kept. This was denied to the defence.

So it is that the major attack on me today is that my cross examination was too severe, intimidating, or too critical. My opponents know that fearless cross examination within the existing bounds of the law, allows the defence to level all those unfair advantages of the Crown. It is a skill which only comes with experience, only possessed by a few lawyers, and then only when they are unafraid and at their best. It is a skill which can be destroyed by a meddling or sarcastic Judge making snide remarks in appropriate places to help the witness if he chooses.

But, that did not happen in the Finta case. And so, a major attack is now being made upon me in a number of cases where a repeated litany of "He is too harsh in cross examination" is being raised. This is supposed to affect future Judges and future Law Societies to at least scare me.

There is no end to the tactics of the enemies of freedom and justice. They never sleep. They never quit.

When one old man like Mr Finta is finally vindicated after years of legal battles, which would have killed many a lesser man, they just push for appeal and start a new attack. Those who love freedom and justice must be just as determined. We must be endlessly fearless.

We must not lose sight of the fact that it is easier to hold the line for justice with a grim determination than to recover that line after a momentary lapse of vigilance has resulted in a hasty disorganized retreat.

We owe it to our God, our heritage, ourselves, and our descendants to maintain forever, just laws, and a just application of laws.

To do less would be a betrayal of our dead.

Douglas H. Christie
Victoria
British Columbia
June 1991

Finta József
altbgy

1944.01.01- csőcsék és a rőtség felügyelője

FINTA JÓZSEF altábornagy, 1944. november
1-jévek a csendőrség és a rendőrség
felügyelője. A felvétel 1945
novemberében, amerikai hadifogságból
történő hazaszállításánál készült.
(Magyar Nemzeti Múzeum)

KOVÁCS ZOLTÁN ANYRÁS
ASZÁLAI: KORMÁNY BELÜGYMINISZTERÜMMA.

Finta József
altbgy.

Bajtársi Levél alapító t-ja

Szül.: Káptalanvics, 1889.07.31. R.K.

+ Sopron, 1968.03.03.

1944.11.01. altbgy.

Tábori Biztonsági Szolgálat

Csőség és Rőség fel-je 1944. 10. 16. - 1945. 05.

R. KATH.

B.L.1969.01-08.XXII.évf.07-08.sz. 57.o.

Altbgy, a m.kir.csőség és Rőség fel 1968-ban Sopronban elhunyt.
A kommunisták 10 é börtönre ítélték, amit kemény katonához illő-
en szenvedett el. Börtöntársai a legszebben nyilatkoztak róla
a megalázott helyzetben tani usított magatartása példás volt.
A MKCsBK segélyalapja 20 dolláros IKKA csomagot utalt át az öz-
vegyének.-Antal Mihály rő szkv. tb. cső., volt börtöntársa nemes
adományaként.

Fodor Sándor nemes derecskei
szds.

1940.09.01.
/1931.évf./

K.h.o. Közl.mű.aloszt. pk-a

1940.08.01. 1909.03.18. 1931.08.20. 1931.

F.: Horváth Gizella

A.: Szabó Ella

Gy.: Péter Sándor Gyula /1941/, - Judit, - Mária

+ Wodonga /Ausztrália/ 1994.08.07.

Szül.: Pacsa /Zala vm./

F.: Mária HORVÁTH GABRIELLA

1917: ÉLELVÉZÉSÜGRI TI 1914. 11. 01. BUDAPEST

KENDERES, GÖDÖLLŐ kül.

NEMES DERECSKEI - FODOR SÁNDOR

B.L.1994.XLVII.2.sz. 17-17/A

-Nemes derecskei cső.szds. a Korm.Dics.Elism.MKBr érme a sötét smaragdzöld szalagon és emlékérmék tulajdonosa, a Központi Közlekedési Pártmű-i aloszt-nak /Budapest/ pk-a, az MKCSBK Melbourne-i /Victoria, Ausztrália/ csop.rangban legidősebb tagja, hosszú szenvedés után a Wodonga-i kórházban 1994.08.07. 85 éves korában a korai órákban meghalt.

1909.03.18-án született Pacsán /Zala vm./ iskolái elvégzése után a L.A. hdgy-á avatták 1931.08.20-án. Különböző beosztásokban szolgált. A Kenderes-i. a Gödöllő-i cső.kül-nek, valamint az Udvarlaki őrségnek volt pk-a.

A temetési szertartás a Wodonga-i St.Augustin templomban ment végbe. A csop. piros-fehér-zöld szalagos koszoruját Dr.Bánsági Béla csop.vez. és Száday Béla csop.vez. helyezték a ravatalra. A bucsubeszédet és életrajzát fia Péter mondta el, míg a szertartás egy részét három fiuunokája olvasta felváltva.

Gyászolják Fodor Sándorné Mária özvegye, fia Péter, leánya Mária és családjai, hét unokája, magyarországi rokonai. barátai, bajtársai.

/SzB. és dr.B.B. 1994.VIII.16./

Forgó Gyula
aks.

Cs.ti.j. Ludovika Akadémia III.évf.

?

+ hősi halált halt a Verecke-i szorosban, 1944.10.01.0?.

1944. 10. 07.

Forgó Gyula hdgy.

1944 X. 7-én a Vereckei szorosban.

Forrai Zoltán
hdgy.

1942.07.01.
/1942.07.évf./

Nv.tanzlj. Okt.ti.

1942.07.01. 1919.03.01. 1942.02.06. 1942.

Forrás Ernő /QUEL/
hdgy.

1942.06.01.

/1942.06.évf.β

I.cső.ker.

1942.07.01. 1920.11.27. 1942.06.18. 1942.

Ny-i tanzlj.harcaiban hősies magatartása
Ausztráliei Alpokban siiskola tulajdonosa

MECHALT 2010-11 TELÉN

MECHALT

Fráter Gyula dr. ippí és érkeserüi
szds.

1943.08.01.
/1937.évf./

I.cső.ker. 2.lovasszds.Kiskunhalas okt.ti.

1943.08.01. 1913.02.02. 1942.06.18. 1937.

Szül.: Püspökhatvan

F.: Molnár Margit

+ Montreal Kanada 1996.11.19. agyvérzés

KECSŐMŰVÉSZ

B.L.1981.10.31. XXXIV.1 évf.2.sz.127.o-128.o.

ippí és érkeserüi Fráter Aladárné született Molnár Margit
dr. Fráter Gyula szds. édesanyja balesetből kifolyólag tüdőgyullad-
ás következtében a váci kórházban 1981.01.31. 90 éves korában
elhunyt. Ősszel Magyarországra utazott rokonok és ismerősök meglá-
togatására. Jnuár 18-án reggel lötözködés közben malami miatt é-
esett. Combnyaktöréssel megoperálták. A műtét sikerült, de utána
tüdőgyulladás lépett föl, mellyel szervezte már meg birkózni nem
tudott. Temetése Vácott az alsóvárosi temetőben ment végbe és
helyezték örök nyugalomra a családi sírboltba a gyászmise és gyás-
szertartás után. Gyászolják egyetlen fia, rokonai és ismerősei.
/Dr.F.Gy. 1981.03. és gyj./

B.L.1970.07-12.XXIII.évf.07-12.sz.56.o.

Montreali bajtársaink 1970.08.02. a rawdoni Szent István parkban
nagyszabású cab. pikniket rendeztek, hol igen nagyszámú közönség
és bajtársi kör gyűlt össze. Bajtársaink és asszonyink erősen tev-
kénykedtek, főzték a bográsgulyást, sütötték a lacipecsenyét, volt
versenlövészet, kuglibajnokság, tréfás játék, majd lángos és tánc
is.

Dr.Fráter Gyula szds. zenekara húzta a talpalávalót. Össze is gyűj-
tettek néhány száz dollárt csoport jótékony céljaira.

Fráter János ippí és érkeserüi
fhdgy.

1943.05.01.
/1940.évf./

1943.05.01. 1919.08.31. 1940.07.01. 1940.

Nagyváradí Tanzlj. okt.ti.

Sz.: Berettyóújfalu 1919.08.31.

A.: Leszkay Gizella

gettózási ügyek

Budapest, XIII.K₇éh István-u. 3.sz.

Kazincbarcika

hdf.: Voronyes

Győrben él

B. M. _____ osztálya.

Szám: _____ /19____

Tanúkihallgatási jegyzőkönyv

Készült 19 60 évi Julius hó 6. napján a Budapest,
 II. ker., Gyorskocsi 31.
 _____ utca _____ szám _____ emelet
 _____ ajtó alatt helyiségben.

A tanú (neve, szül. éve és helye, foglalkozása, lakása): Fráter János
Berettyóujfalu, 1919. aug. 31. Leszkai Gizella, volt cső.fhdgy
Győr, Vörösmarthy u. 11. sz.

A gyanúsítotthoz, valamint az ügyben egyébként érdekelttekhez való viszonya: _____
érdektelen

Az eljárás tárgyául szolgáló bűncselekmény következtében kárt szenvedett-e? _____
nem.

(A tanúkihallgatásnál figyelemmel kell lenni a BP. 55. és 56. §-aira. A BP. 57. §-ában foglaltakra figyelmeztetni kell a tanút, és mind a figyelmeztetést, mind a tanúnak idevonatkozóan tett nyilatkozatát be kell jegyezni.)

A tanú — törvényes jogaira, valamint a hamis tanúzás következményeire való figyelmeztetés után — vallomását az alábbiakban adja elő:

KÖZLÉS: Közlöm Önnek, hogy Önt a mai napon tanúként hallgatom ki az 1944-es magyarországi zsidó deportálásokkal kapcsolatban. Figyelmeztetem, hogy csak az igazat vallja, mert a hamis tanúzsát a törvény szigorúan bünteti.

FELELET: A figyelmeztetést megértettem és az ügygel kapcsolatban az alábbiakat adom elő;

KÉRDÉS: 1944-ben Ön, hol, milyen beosztásban dolgozott?

FELELET: A kérdéssel kapcsolatban előadom, hogy én 1944 március 19 után is a nagyváradai csendőr tanzászlóaljnál voltam beosztva mint oktató tiszt, főhadnagyi rendfokozattal. Ez a beosztásom tartott 1944 szeptember 5-ig, mikoris hadművelleti területre

B. D. 1. (Tanúkihallgatási jegyzőkönyv) — 699 S — Zrínyi Nyomda, Budapest

Fráter János

TÖRTÉNETI HIVATAL
 643 / 5

010

vezényeltek. Hadművelési területen tartozkoztam fogságba esésemig. Mielőtt azonban hadművelési területre kerültem volna részt vettem 1944 májusában a nagyváradai gettó megszervezésében és az üldözöttek elszállításában. Ugyanezen júniusban pedig a debreceni gettó megszervezését irányítottam.

KÉRDÉS: Kinek a közvetett, vagy közvetlen irányítására hajtotta ön végre a magyarországi német megszállás után a gettók megszervezését és az üldözöttek elszállítását?

FELELET: A kérdéssel kapcsolatban előadom, hogy én a pesti gettózásokkal kapcsolatban közelebbit mondani nem tudok, mert én a már előbb említett nagyváradai gettó megszervezésénél működtem közre. Általában vidéken dolgoztam. Mint később tapasztaltam a magyarországi gettók megszervezésére, az üldözöttek elszállítására az intézkedést és mindenféle utasítást a német biztonsági szolgálat adta ki és én azt Ferenczi László, illetve Péterffy Jenő volt cső.alezredeseken keresztül kaptam. Ez vonatkozik úgy a nagyváradai, mint a debreceni gettózásokra is.

KÉRDÉS: Tegyen vallomást arra vonatkozóan, hogy ki volt a német biztonsági szolgálat vezetője, kik voltak a beosztottai, milyen módszerekkel dolgoztak, általában a zsidósággal kapcsolatban hogyan folytatták le ténykedésüket Magyarországon.

FELELET: Előadom, hogy én a német biztonsági szolgálat vezetőit csak egy esetben láttam, s emlékezetem szerint Eichmannak hívták. Helyettese Krumelli gestapó német tiszt volt. Ez utóbbit személyesen is ismertem a nagyváradai és debreceni gettózások alkalmával többször beszélgettünk. Krumelli akkor századosi rendfokozatban volt, míg főnöke Eichmann őrnagy.

Munkamódszerükkel kapcsolatban előadom, hogy mi először a nagyváradai gettózásánál kerültünk közelebbi kapcsolatba a német biztonsági szervekkel. A gettó felállítását után egy párnapal a nagyváradai cső.iskola parancsnokát Péterffy Jenő cső.alezredest Kolozsvárra rendelték megbeszélére, ahol a tárgy az erdélyi gettók megszervezése és felállítása volt. A megbeszélés részleteiről Péterffy alezredes minket tiszt gyűlésen tájékoztattott. Így Péterffy elmondotta, hogy Kolozsváron

H. Péterffy

Ferenczi László volt cső.alezredes tartotta az előadást, ő volt az, akit a németek a magyarországi zsidóság deportálásával bíztak meg. Ferenczi a megbeszélésen gyakran a német biztonsági szervek főnökére hivatkozott, mint aki a legfelsőbb fokon adja ki az utasítást, amit ő Ferenczi visz tovább és adja át kisebb parancsnokságoknak. Ki-hangsúlyozom, hogy maga a német biztonsági szolgálat vezetője Eichman konkrétan nem folyt bele a gettózások munkájában, ellenben egy esetben ellenőrizte Krumellt. Krumell ugyanis gyakorlatiasabb ember volt, ő már személy szerint belefolyt a gettózásokba, főleg azonban az üldözöttek elszállításába, illetve az elszállítás megszervezését személyesen irányította. Határozottan állítom, miután láttam, hogy Krumelli Nagyváradon is minden egyes vonat indításnál jelen volt és a vagonirozásnál is személyesen intézkedett. Ő adta ki az utasítást, hogy melyik vagonba hány embert, milyen élelmiszert stb. tegyenek be. Emlékezetem szerint Nagyváradról 10-12 szerelvény vitte az üldözötteket Nyugatra, ez kb. 26-28.000 fő volt.

A gestapó magyarországi uralmára jellemző az alábbi eset;

A nagyváradai gettóban fel volt állítva egy csendőrnnyomozó csoport, melynek parancsnoka Meggyesi cső.fhdgy. volt, a nyilvántartás vezetője pedig dr. Rektor nevű cső.fhdgy. volt. Ez utóbbi is a gettóban teljesített szolgálatot. Előfordult, hogy Meggyesi megfenyegette Rektort, hogy a gestapóval fogja elvitetni ha a szolgálatát nem végzi szabályszerűen.

Előadom még, hogy a már előbb említett kolozsvári megbeszélés eredményeképpen a nagyváradai gettót a mi csendőr iskolánknak azért kellett átvenni, mert a németek a rendőrség munkájával nem voltak megelégedve. Az első tíz napon - miután mi átvettük a gettót - nem volt semmi ellenőrzés, azonban 10 nap múlva az első szerelvény indításánál már megjelent az előbb említett Krumelli gestapó szds. és intézkedett az üldözöttek elszállításában. Innen a szerelvényre csendőr őrség kísértéssel Kassáig, ahol a vonatot egy vegyes magyar-német bizottság vette át és innen már SS-ek kísérték tovább.

Az üldözöttek elszállításának utolsó napjaiban megjelent Nagyváradon egy gestapó őrnagy, akiről azt mondták, hogy ez a magyarországi német biztonsági szervek főnöke. Magába a gettóba nem jött be, Péterffy

Péterffy

csendőralezredesnél tartozkodott és este Krumellival együtt nálunk vacsorázott, ahova az egész tisztikar meg volt hívva. Megítélésem szerint ez az őrnagy azonos Adolf Eichmannal, a magyarországi német biztonsági szolgálat vezetőjével.

KERDES: Milyen konkrét intézkedéseiről tud a gettózásokkal kapcsolatban a gestapó részéről?

FELELET: Előadom, hogy Nagyvárad német megszállása kb. 10 nappal később következett be, mint a Tiszán inneni részeken. A német csapatokkal együtt kb. 8-10 fős gestapó különítmény is érkezett Nagyváradra. Ez a különítmény egy zsidó villába helyezkedett el. A megérkezését követő napokban összeszedték Nagyváradon a kb. 50 főre menő leggazdagabb zsidó családokat. Ezeket kb. három hétig fogvatartották a villa pincéjében és a fogvatartásuk ideje alatt a gestapó beosztottak az üldözöttek lakásán arany és ékszer, valamint más vagyon után kutattak. Erről az intézkedésről egyáltalán nem értesítették a magyar szerveket, teljesen csendesen csinálták. Kihallgatásokat is végeztek a pincében, ahol kényszerítették az üldözötteket ^{hogy beszéljenek} vagyonuk hollétéről. A bevallott vagyontárgyakat összeszerabták és elvitték. A gettó felállítása, valamint az 50 család kirablása után ez utóbbiakat átadták a gettónak.

KERDES: Tegyen vallomást hogyan történt a debreceni gettó felállítása és a németek részéről milyen intézkedések történtek az üldözöttekkel kapcsolatban?

FELELET: Előadom, hogy engem 1944 június közepén Debrecenbe vezényeltek, hogy a város melletti téglagyárban létesített gettó parancsnokságát vegyem át. Megérkezésem után jelentkeztem Sziládi nevű cs. ezredesnél, a debreceni csendőrkerület parancsnokánál. Itt újra találkoztam Krumellival és rövid megbeszélés után hármasba mentünk ki a helyszínre, ahol Krumelli gestapó szds. adta ki az utasításokat, amit nekem Sziládi fordított le magyarra. Határozottan emlékszem arra, hogy Krumelli utasítást adott Sziládinak arra vonatkozólag, hogy a téglagyárban, 10.000 üldözöttet helyezzen el. ^{És ellen a} téglagyár tulajdonosa tiltakozott. Akkor meg az üldözöttek ugyancsak a városi gettóban voltak elhelyezve.

A tulajdonos tiltakozására Krumelli aztán kiadta azt az utasítást, hogy az üldözötteket ne a téglagyárba, hanem a téglagyár mellett lévő kubik gödörbe kell elhelyezni és ha ez ellen Zuglónak a gödör szélén felállított golyószórókból nyissák meg rájuk a tüzet. Mi ez ellen erősen tiltakoztunk, miután főleg gyermekekről, öregekről, nőkről volt szó és nagy nehezen Krumelli beleegyezett abba, hogy a gyár területén állítsunk fel egy táborát az üldözöttek részére.

Előadom még, hogy a debreceni gettót két hét múlva átadtam egy Andrassy nevű volt cső.örgy-nak, én visszaköltöztem Nagyváradra. Hallomásból értesültem azonban, hogy a debreceni üldözötteket gyalogmenetben indították el a debreceni gettóból és kb. 10 km-es gyaloglás után átvették őket a magyarországon lévő német biztonsági szervek emberei, akik tovább kísérték.

KERDÉS: Mondja el kiket ismer olyan személyeket, akik a magyarországi gettózásokkal kapcsolatban adatokat tudnak szolgáltatni a német biztonsági szervek magyarországi működéséről?

FELELET: Véleményem szerint a magyarországi német biztonsági szolgálat működéséről az alábbi személyek tudnának felvilágosítást adni. Arbócz János volt cső. ezds, Czigány József volt cső. ezds, dr. Gyapai nevű, volt nagyváradai polgármester, dr. Tegzes Ernő volt cső.örgy, a monori gettó volt parancsnoka, Laszki Antal volt horthysta detekt és Juhász Antal volt csőny. ftörn.

KERDÉS: Mit tud még a feltett kérdésekkel kapcsolatban elmondani.

FELELET: Mást elmondani nem tudok. A felvett jegyzőkönyv vallomásom helyesen tartalmazza, melyet elolvasás után h.h. aláírtam.

Felvette:

Fehér István
Fehér István r.örgy.

Fráter János
tanár.

Fráter János

Készült: 3 pld.-ban.
Cépelte: Pné.
Nytsz: 262-...

TÖRTÉNETI HIVATAL

643 / 5

620

Fuszenecker István dr.
fhdgy,

1941.11.01.
/1939,évf./

V.cső.ker,Ujvidéki gy.tanszd. okt.ti.

1941,11.01. 1913.07.14. 1942.06.18. 1939.02-i

A.: Gatter Teréz

Sz.: Kalocsa

part.ell.Harcokban

+Buffalo /New York/ USA 1968.01.08. Gyomorrák
gyári munkás

BUFFALO, 1965

Dr. Fuszenecker István százados

Fuszenecker István dr
szds.

B.L.1968.01-08.XXI.évf.01-08.sz.

1968.01.08. Buffaló-ban /New York/, USA/ hosszú szenvedés után elhunyt. Halálát gyomorrák okozta. 54 é +. 1913 szül. Kalocsán végezte az elemi és középiskolát. A szegedi egy-en szerzett jogi és áll.tu doktorátust.

1941 cső. zls. A cső.ti-i tanfolyamot igen jó eredménnyel végezte. A szolgálati pos. Kőrösmezőre a Lárpátokba, majd az ujvidéki cső.iskhoz küldte. Résztvett a délvidéki partizánharcokban, majd a túlerővel támadó szovjet csapatok elleni harcokban a folyamandár kötelékében. 1945 tavaszán a Signum Laudis-al tüntették ki a Hadiszalagon és a kardokkal, majd elnyerte az ezüst /II.fok./ közelharcjelvényt us. Fuszenecker szds. a legkiválóbb bajtársak egyike volt, szoros barátság fűzte e sorok írójához is.

A clevelandi intrika őt is a MKCsBK ellen hangolta, de az mitsem változtatott érzésein. Közeli halálát tudván rendkívüli akaratereővel rendelkezett. Volt pk-aitól kedvse alárendeltjeitől levélben elbucszott amikor már írni nem tudott, üzeneteket küldött barátai révén. Csontvázszá soványodva éppn akkor hunyta le szemét hétfőn hajnalban 5 órakor, amikor a bauffalói Bethlehem vasgyárban munkahelyére indult 15 éven át.

Temetése 01.10-én volt Buffalóban cső. és honv. bajtársai osztatlan részvételével. Kivánságára zárt koporsó előtt Haraszthy István alez. bucstatta. Koporsóját koronás és cimeres nemzetiszínű zászló borította, melyet még az emigrációban is haláláig hűséggel szolgált.

A gyászbeszéd idején hóvihár dühöngött, másnapi temetésén kiderült az ég. Érekoporsóját 6 cső bajtársa vitte a sirig, köztük a MKCsBK vezetőség ügyvezető eln-e, kit az elhunythoz szoros hazai barátság fűzött. Niagaravidéki bajtársai Tarnóy Gyula fhdgy. képviselte, a clevelandi cső.családot Kondor József orn.

Temetését házigazdái, Mr. és Mrs Joe Hurkey, amerikai férj és magyar asszony intézték, kiknek házában több mint 10 éven át otthoni, megértést és az egyedüllétben emberi életet kapott. Köszönjük a fenti áldozatos házaspárnak, hogy 7 hónapon át a kórházban látogatták, vigasztalták s Fuszanecker bajtársunk szenvedéseit megkönnyítették. Hála nekik a magyarbarát Joe Hurley-t a hajdani 3-ik amerikai hds./Pattokatonáját, ki valóban egy szép és megható magyar katonatemetést rendezett elhunyt bajtársunknak.

Dr. Fuszanecker István szds. német neve ellenére a legkiválóbb magyar volt, ki németül is az emigrációban tanult meg Ausztriában. Kalocsa szülőtte, az Alföld neveltje, a szociális igazság, a nemzeti eszme híve volt. Minden magyar ügy érdekelte, minden magyar könyvet és folyóiratot megvásárolt. Ekeken levelezett 3 világrész barátaival é bajtársaival. Anyagilag bőven áldozott, ahol szükség mutatkozott. Egyik Néo-ba élő és hosszú fogságot szenvedett hajdani évf.társa a következőket írta: "Pista tul van rajta, adjon az Isten örök nyugodalmat neki. Igaz ember volt, jó bajtárs, kedves barát. Talán alkalman nyílik még sirjára pár szál virágot letenni. Egy darab otthon, egy darab haza tűnt el vele.... Cső bajtársain kívül az Óhazában két testvérhuga és bátyja gyászolják.

Gaál József

hdgy.

1943.08.29.

/1913.08.évf./

II.cső.ker. Cső.sz. Győr. okt.ti.

1943.09.01. 1922.01.22.1943.08.20. 1943.

+ Hősi halott

Gaál Lajos vitéz
alez.

1942.04.01.
/1916.évf./

III.cső.ker. Beregszászi oszt.pk-a

1942.04.01. 1895.04.13. 1918.11.01. 1916. 1915.11-i

Szül.: Szolnok 1895.06.09. ?

Kőröstárkány

23.honv.gy.e.

Ujvidéki perben V.r.vádlott

+ kivégezték, Ujvidék, 1946.11.04. 14^h PÉTERVÁZADI
ERŐD

Pécs, Dulánszky Nándor-u. 3.sz.

LEROKOZÁS ÉS KICSAPÁS 1945.06.19.

Horthy-Magyarország részvétele Jugoszlávia megtámadásában és
megszállásában 1941-1945.

211.o. A karhatalmi járőrök által 30 főt a strandra vitette és
kivégeztette.

214.o. A razziázó járőröket ő és Tallján rő.fel irányította.

394.o. Vkf.birósága 1943 évi december hó 14-én kezdte meg B₁dapeste
II.ker.Maegit körut 85/87.sz.alatt az ujvidéki főtárgyalást.

alt. Gaál Lajos
ERŐD

Szombathelyi Ferenc: Félrevezettek. Azért vagyok bíróság előtt, hogy feleljek érte

Nemzeti szerencsétlenség

VITÉZ GÁL LAJOS ALEZ
↓
DR. ZÖLDI MÁRTON SZÁZAS.

Ötvenöt évvel ezelőtt, 1946. november 4-én 16 órakor Újvidéken, a péterváradai erőd falainál golyó által végezték ki a Magyar Királyi Honvédség tragikus sorsú tábornokát, Szombathelyi Ferenc vezérezredest, a honvéd vezérkar volt főnökét, akinek az emléktábláját január 14-én, hétfőn leplezik le a budapesti Hadtörténelmi Intézetben.

Szombathelyi Ferenc vezérezredest egyedül a vádlottak padján. Újvidék, ítélethirdetés, 1946. október 30., 16 óra. Balról: Feketehalmy-Czeydner Ferenc altábornagy, Grassy József vezérőrnagy, Gál Lajos csendőr alezredes, dr. Zöldi Márton csendőr százados, dr. Bajsay-Bauer Ernő, Bács-Bodrog vármegye alispánja, dr. Nagy Miklós, Újvidék polgármestere

GYÖRKEI JENŐ

A Szovjetunió elleni hadba lépésben Szombathelyi Ferencnek semmi szerepe nem volt. Az oroszok elleni háborút mindig ellenezte. Tapasztalatait egy memorandumban megfogalmazva, azt tanácsolta a kormányzónak, hogy ne engedjenek a német nyomásnak, minél kevesebb erővel vegyenek részt a magyarok a háborúban. Az erők kétharmadát itthon kell tartalekolni, a háború utáni időkre. Ezt a háborút – vallotta Szombathelyi – a tengereket és a kontinenseket uraló szövetségesek fogják megnyerni. Való-

nők, aki az események per útján történő tisztázását rendelte el.

Az újvidéki ügy német ügy volt. Ezt bizonyítja, hogy a főszereplők megszöktek. Habsburg Albrecht főherceg segítségével a zöldhatáron át Németországba távoztak, és a Waffen-SS-ben tábornokok lettek. Az 1944. március 19-i német megszállás után SS-tábornoki egyenruhában tértek vissza Budapestre, és kieroszakolták rehabilitálásukat. Szombathelyit pedig elfogták, letartóztatták, és vádat emeltek ellene.

Szombathelyinek mélységesen csalódnia kellett. Ezt már az 1944. január 21-i tiszti parancsában is leírta:

„... sohasem hittem volna, hogy megtörténhet, mert ez számomra elképzelhetetlen volt... Ami 1942 januárjában a Bácskában, nevezetesen Újvidéken történt, az 1944. január 21-én bekövetkezett történelmi események...

könyörtelen és féktelen szerb bosszú 1944–45-ben tízezrek halálát követelte.

A bíróság elnöke Varga Péter, a Vajdasági Legfelsőbb Bíróság elnöke. Szavazóbírák: Kovács Kálmán és Krádszalic Szevén, a vádat Gyetvai Károly, a vajdasági köztársaság helyettese képviselte Matijasevics Zsárkóval, az újvidéki kerület köztársaságjával együtt, mivel „az elkövetett vérengzések a Novi Sad-i kerületben történtek” – szövege az indoklás. A tárgyalás a péterváradai kultúrteremben folyt, s a bíróság a színpadon, a vetítővászon előtt foglalt helyet.

Miután az elnök elrendelte a vádlottak elővezetését, egymás után léptek a bíróság elé, hogy dr. Aranicki Péter, a Novi Sad-i kerület népbírósági bírójával...

Még ezen a napon került sor dr. Gyetvai Károly vádbeszédére. Ez inkább politikai programbeszéd, egy vezércikk, semmint jogi értelemben vett vádbeszéd. Mindenért Szombathelyit tette felelőssé.

Október 30-án délután négy órakor vonult be a bíróság, hogy ítéletet hirdessen. Bevezették a vádlottakat is. A bíróság valamennyi vádlottat bűnösnek mondta ki. Szombathelyi Ferencet golyó általi halálra ítélte. A kilenc vádlott közül Szombathelyivel együtt hat vádlottat: Gál Lajost, dr. Bajsay-Bauer Ernőt, dr. Nagy Miklóst, Bajor-Bauer Ferencet és Perepatics Pált golyó általi halálra; Grassy Józsefet és Zöldi Mártont nyilvánosan végrehajtandó kötélt általi halálra ítélték. Az ítélet kimondta, hogy Feketehalmy-Czeydner Ferencet Zsablyán nyilvánosan, kötélt által kell kivégezni.

A vajdasági köztársaság helyettese, dr. Gyetvai Károly...

számos emleket tudható be, hogy a kormányzó a nemtek teljes erővel való támogatását szorgalmazó Werth Henrik leváltása után, 1941. szeptember 6-án Szombathelyi Ferencet nevezte ki a honvéd vezérkar főnökévé, és november 1-jén vezérezzredessé léptette elő.

Szombathelyi Ferenc vezérezzredes sorsa az 1944. március 19-i német megszállást követően vált kritikussá, amikor is beosztásából – német nyomásra – felmentették és nyugállományba küldték. Majd 1944. október 11-én bíróság elé állították. A perben felmentő ítélet született, de az október 15-i nyilas-hatalomátvétel ezt nem vette figyelembe. A nyilaskeresztes befolyás alá került bíróság – az idő rövidsége miatt – nem hozott ítéletet ügyében, hanem Bajorországba szállították. A náci-nyilas rabságból 1945. május első hetében szabadult. Június 26-án a bajorországi Triftern községben az amerikai katonai hatóságok háborús bűnökkel foglalkozó részlege őrizetbe vette, majd az ideiglenes magyar nemzeti kormány kérésére kiadta.

Budapesten a HM katonapolitikai osztályán 1945. október 23-án került előzetes letartóztatásba, s már ezen a napon Pálffy György személyes vezetésével elkezdődött a kihallgatása Toldy őrnagy, dr. Vértés Imre őrnagy, Nagy százados, dr. Erdélyi és Kornis Pál alezredes közreműködésével. De már ezt megelőzően, 1945. június 19-én megtörtént „közigazgatási úton való lefokozása és a honvédség kötelékéből való kicsapása”, mely a Honvédségi Közlöny 1945-i 18-as számában jelent meg, és amelyet Vörös János honvédelmi miniszter írt alá.

Ez a lefokozás teljesen törvénytelen és szabályellenes volt, hiszen egy tábornokot akár lefokozni, akár előléptetni csak az államelnöknek áll módjában.

Szombathelyi Ferenc ügyét

A Budapesti Népbíróság – dr. Molnár László tanácsa – tárgyalta, és 1946. március 30-án hozott ítéletet. A bíróság összbüntetésként tíz év fegyházra mint főbüntetésre ítélte. A vád egyik pontja a „hivatali hatalommal való visszaélés” volt. Ezt az 1942. január 4. és 23. közt a délvidéki Bácskában történt eseményekkel hozták összefüggésbe. A népbíróság is megállapította, hogy a visszacsatolt délvidéki területeken szerb felkelők veszélyeztettek a közbiztonságot. Mind gyakrabban indítottak ortvámadásokat a csendőrség, a rendőrség és a honvédség ellen. Ezért Bárduffy miniszterelnök és Keresztes-Fischer Ferenc belügyminiszter – Horthy kormányzóval egyetértve – katonai erősfést rendeltek el. Utasították a honvéd vezérkar főnökét, hogy katonai alakulatok, a közigazgatással karöltve, tisztítsák meg a délvidéki területeket a lázadóktól, a partizánoktól, a csetnikektől.

Amikor Szombathelyi Ferenc a karhatalom által elkövetett kegyetlenségekről tudomást szerzett, vizsgálatot indított. Már Kállay Miklós volt a miniszterel-

pergátnak a magyar honvédség történetében, és akaratlanul arra, hogy a szomszédos szerb nép és közénk évszázadokra a gyűlölség és a bosszú magvait hintse el. Az egész eseményt összefoglalóan csak ezekkel a végzetesen tragikus szavakkal tudom kifejezni, hogy nemzeti szerencsétlenség...” (Kiemelés Szombathelyi Ferencről.)

Szerb források szerint 3809 személyt, köztük 1965 férfit, 927 nőt, 477 gyermeket és 440 aggot ölt meg a razzia a tisztogatási akció során. A honvéd vezérkar jelentése szerint 3309 fő az áldozatok száma, köztük 147 gyermek és 299 agg.

A Népbíróságok Országos Tanácsa dr. Bojta Béla elnökletével másodfokon 1946. május 22-én hozott ítéletet Szombathelyi Ferenc felett. Ebben a vádlottat életfogytiglani fegyházzal büntette.

Szombathelyi alig kezdte meg büntetése letöltését, amikor 1946. július 10-én dr. Ries István szociáldemokrata igazságügy-miniszter – mindmáig ismeretlen körülmények között – a kormány és a parlament tudta nélkül, törvénytelenül kiadta Jugoszláviának.

A győztes szövetségesek a teheráni konferencián határozták el, hogy a háborús bűnösoket felelősségre vonják, és ott állítják őket bíróság elé, ahol bűneiket elköveték. Szombathelyinek Újvidéken történt bíróság elé állítása és elítélése teljesen törvénytelen volt, és ellenkezett a teheráni határozattal is. Ő az újvidéki atrocitásokért nem volt felelős, azokról maga is csak utólag értesült.

Hogyan történhetett, hogy mégis mint elsőrendű vádlott állt a Vajdasági Legfelsőbb Bíróság előtt? Feketeahalmi-Czeydner és Grassy előtt, akiknek magyar hadbírók elé állítását maga Szombathelyi rendelte el. Az újvidéki bíróság jegyzőkönyveiből kiderül, hogy éppen Feketeahalmi-Czeydner volt az, aki igyekezett minden Szombathelyire hárítani. Az első kihallgatásra és szembesítésre Újvidéken, a Vajdasági Állambiztonsági Igazgatóságon, 1946. szeptember 6-án került sor. Feketeahalmi itt azt vallotta, hogy Szombathelyitől, a vezérkartól kapott írásbeli parancsot a megtorlásra. Bár elismerte, hogy a táviratot, melyet kapott, senki sem írta alá, azon csak a vezérkari ügyiratszám volt feltüntetve.

A jegyzőkönyvön a vallomást tevők minden kijelentésüket aláírásukkal hitelesítették.

„Szombathelyi vádlott kijelenti – olvashatjuk a jegyzőkönyvben –, ilyen parancsot én nem adtam és nem is írtam alá.”

Végül soron a tábornokot Feketeahalmi-Czeydner rángatta magával a kivégzőosztag elé, és lökte maga előtt a tömegsírba.

A bírósági tárgyalás 1946. október 22-én kezdődött. Az újvidéki bíróságot a külsőségekre ügyelve úgy állították össze, hogy abban a Vajdaság három legnagyobb néptömege, a szerbek, a horvátok és a magyarok képviselve legyenek. De mindez semmit sem jelentett, amikor a délvidéki magyarságot sújtó

ítélés kiadására került sor. A vádlottak: Szombathelyi (Knausz) Ferenc vezérezzredes, 59 éves, magyar állampolgár; Feketeahalmi-Czeydner Ferenc 49 éves, magyar állampolgár; Grassy József vezérezzredes, 52 éves; Gál Lajos csendőr alezredes, 51 éves; dr. Zöldi Márton csendőr százados, a különleges osztag vezetője, 34 éves; dr. Bajsaj-Bauer Ernő 53 éves, a megszállás alatt Bács-Bodrog vármegye alispánja; dr. Nagy Miklós 59 éves, Újvidék volt polgármestere; Bajor-Bauer Ferenc vezérezzredes, 63 éves, 1942 „hideg napjainban” Újvidék katonai parancsnoka; Perepatics Pál újvidéki kereskedő, 38 éves, ő volt az egyetlen jugoszláv állampolgár a vádlottak között. Perepatics bűne az volt, hogy a zsidó konkurensait a csendőr különítményesekkel kiirtatta és azok vagyonát lefoglalta.

Másnap, október 23-án csak Szombathelyit vezették a bíróság elé, aki az elnök kérdésére kijelentette: „Nem érzem magam bűnösnek, az én lelkiismeretem tiszta.”

Majd a bácska razzial kapcsolatban elmondta: „Én a razzit kizárólag rendőrségi intézkedésnek tartotam, és csak akkor figyeltem oda, amikor megérkeztek a hamis jelentések, amelyek ütközetekről számoltak be. Bemutatták, hogy a Bánátról lázító elemek szivárogtak át. Ekkor tekintettem a tisztogatási műveleteket hadműveleteknek. A razzia eredményeiről sosem kaptam jelentést, csak a hadműveletekről. Híreszteléseket hallottam, de nem volt időm akkor kellő figyelmet szentelni azoknak. Azt jelentették, hogy nagy csaták folynak, ahol a honvédség a nagy hideg ellenére jól megállta a helyét. Ugyanakkor magánemberektől hallottam, hogy kegyetlenségek, kivégzések történtek.”

– Horthynak jelentést tett a történetekről? – kérdezte az elnök.

– A rendes heti jelentésben értesítettem. Egyébként minden Horthy tudtával és hozzájárulásával történt...

Ezek után az ügyész, dr. Gyetvai Károly tett fel néhány kérdést:

– Ha a sajkásvidéki eseményeket azonnal kivizsgálta volna, megállíthatta volna a későbbi események bekövetkezését?

– Igen. Novi Sad akkor nem került volna bele.

– E tekintetben nem követett-e el valami mulasztást?

– Félrevezettek. Azért vagyok a bíróság előtt, hogy feleljek érte.

– Horthy tudott-e a sajkásvidéki öldöklésekről?

– Főhadsegédének jelentettem, és magam is minden héten jelentést tettem neki.

Az 1945. október 22-én elkezdődött tárgyalás során folyamatosan vezették elő a vádlottakat. Szombathelyire október 28-án került másodsorra is sor. Ekkor a periratok ismertetésével és bizonyítási eljárásokkal telt az idő.

A tárgyalás során volt ugyan „védő”, de csak hivatalból kirendelve, s ez is merőben formáság volt. A periratokból nem derül ki, hogy megszólalt volna.

Ezek után bejelentette, hogy a közvélemény elégettel veszi tudomásul, mire Varga Péter elnök kihirdette: „Az ítélet jogerős, ellene fellebbezésnek helye nincs, az elítélteknek jogukban áll kegyelemért folyamodni a szövetségi nemzetgyűlés elnökségéhez.”

Miután a szövetségi nemzetgyűlés elnöksége kegyelmi kérvényüket elutasította, a golyó által végrehajtható ítéletet 1946. november 4-én hajnali négy órakor a péterváradai erődben hajtották végre. Feketeahalmi-Czeydner Ferencet Zsablyán nyilvánosan akasztották fel, míg Grassy Józsefet és Zöldi Mártont délután öt órakor Újvidéken, a Kiszácsi út végén felállított vesztőhelyen nagy tömeg jelenlétében bitó által végezték ki.

A Magyar Köztársaság Legfelsőbb Bírósága 1994. március hó 16-án hozott ítéletében Szombathelyit az elene emelt vádak alól felmentette, mert a terhére rótt bűncselekményt nem követte el.

Tragikus sorsa közel tíz esztendeje foglalkoztat

Az újvidéki per és az ítélet végrehajtása körül több kérdőjel merült fel. Többek közt az is, hogy mi történt az áldozat holttestével, vajon hová temették el? Nyomoztam a periratok után is. Régi jó barátomtól, a közelmúltban elhunyt Mészáros Sándortól, az újvidéki egyetem történelemszociológusától tudtam meg, hogy az iratok Újvidéken, a Vajdasági Történelmi Múzeumban találhatóak, sőt a periról magáról fényképek is készültek. Hat évvel ezelőtt két levelet is küldtem – szerb nyelven – a Vajdasági Történelmi Múzeum igazgatóságának, melyben kutatási engedélyt kértem, de még választ sem kaptam. A múlt nyáron végre beállt az olvadás. Júniusban néhány napot töltöttem Újvidéken a Vajdasági Autonóm Tartomány képviselő-testülete vendégként. A Petőfi Sándor Kulturális Egyesület szervezésében kerekasztal-beszélgetést folytattam e témában dr. Csehák Kálmán történész-, dr. Mutibarić Aleksandr orvos- és dr. Klajn Lajčo jogászprofesszorral, valamint a művelődési egyesület elnökével, Mészáros Ilonával. Ellátogattam a vajdasági múzeumba is, ahol fogadott dr. Cerovic Ljubivoje igazgató, és ígéretet kaptam, hogy szeptemberben xeroxmásolatban megkapom a peranyagot és néhány fényképet. És valóban megkaptam.

Az 1946. októberi újvidéki ítélet jegyzőkönyvéből és a kerekasztal-beszélgetés során fény derült arra, hogy nem felel meg a valóságnak az az újból elterjedt hír, hogy Szombathelyi Ferencet karóba húzva végezték ki.

Ezek után, Szombathelyi Ferenc halálának 55. évfordulója alkalmából, Szabó János honvédelmi miniszternek javasoltam, hogy a már 1993-ban elkészült emléktáblát, amely közel nyolc éve a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum raktárában várja a felállítását, katonai tiszteletadással a Hadtörténelmi Múzeum udvarán helyezték el. Erre ígéretet is kaptam.

A jegyzőkönyv felvételét 13- óra 40 perckor megkezdtem.

A tanu feltett kérdésre a következőket adja elő:

vitéz Gál Lajos volt cső. alez-t az 1.20-as évek vége ismertem meg rutólag. Vele szolgálati kapcsolatban soha nem volt. Abban az időben ő Kecskeméten teljesített szolgálatot és Héjjasnál, valamint Francia Kiss Mihállyal baráti kapcsolatot tartott fenn.

Hallomásból tudom, hogy az ugynevezett ujvidéki esetben vékenyen valamilyen minőségben részt vett, ami miatt a Kállay alatt haditörvényszéki eljárás alá került. Emlékezetem szerint járásból kifolyólag annakidején 10 vagy 15 évi fegyházbüntetésre, melyet annakidején megkezdett, de a Szatójay kormány uralomra jutása lefokozott rendfokozatát visszakezta és újra szolgálatba állt. Valahol Kárpátalján, ha jól emlékszem Beregszászon volt osztálynok.

Szállasi uralomra jutása után továbbra is szolgálatban maradt és ugy hallottam, hogy a Budapesten körüli csendőrerőknél valamilyen parancsnokságot töltött be. További sorsa előttem ismeretlen. Hozzávetőleges személyleírása a következő: zömök, közmetű kb. 50 éves feketehaju, lehet, hogy már őszülő, fekete bajusza, arcbőre barna, cigánykérd.

Más előadnivalóm nincs. Hallomásom helyesen van felvéve tanúságtételre vonatkozó tudományi figyelmeztetést tudomásul vevően. A jegyzőkönyv felolvasás után 14 órakor jóváhagyólag aláíratom.

K. V.

Karady redő
előadó

Hajmáskóy Lajos
tanu

Szilágyi Zoltán
alkalmazott

alkalmazott

46.

Budapesten 46. szeptember

GAÁL LAJOS ALEZ.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Hajmászkóczy László

1895 június

9.

Budapest

1600, Dulácszky Nándor u.3.

1895,

magyar

volt cső. ezds.

érdektelen

TÖRTÉNETI HIVATAL

A - 1116

Gadányi Elemér dr.

fhdgy.

1940.09.01.

1938. évf.

1941.11.01. 1916.03.29. 1943.08.20. 1939.02.
Tata

Cső.szd.: Lenti Okt.ti.

A.: Fűster Margit

F.: Papp Zsófia

+ 1996.06.11. Zalaszentlőrinc, szivbaj

Gy.: Emőke

UZMÁNYBÓL - VORONYESZ

1943.05.16.

'ZALAI HÍRLAP' 1993. 10. 05. sz.
KONDOR EDIT- VIRRASZTÓ ZSOLT
GETTÓ, ZALAEGERSZEG, 1944

DR. GADÁNYI ELEMER CSÖ. FHDGY.

Dr. G. Elemér:

— Akkoriban a lenti csendőr-iskolában szolgáltam főhadnagyként, Bodonyi Károly százados parancsnoksága alatt. Mi biztosítottuk a lovászi olajüzemet.

— Már nyár volt — az időpontokra sajnos nem emlékszem —, amikor egy délután parancsot kaptunk, hogy Egerszegre kell mennünk. Halmágyi Tibor alezredesnél, az osztályparancsnoknál kellett jelentkeznünk. Akkor tudtuk meg, hogy körbe kell vennünk a téglagyárat, annak az őrzése lesz a feladatunk.

Hát, sok piszkosság volt ott. Polgári ruhás nyomozók motoztak, de hoztak ápolónőket is, akik gumikesztyűben vizsgálták a nőket. Emlékszem, egy asz-

szonynak szétfeszítették a lábát, és a polgári ruhások gumibottal titították a nemi szervét...

Egyszer megszólított egy szőke hölgy, hogy szabad-e itt dohányozni. Zsidóknak nem lehetett, de azért megkínáltam. Mondtam neki, úgy szívja, hogy ne lássák. Elmesélte, hogy Keszthelyről hozták ide a kislányával, pedig a gyereket már kikeresztelték, ő már katolikus. Gyönyörű volt az a kislány, olyan három év körüli.

Egy másik eset... Ott, a téglagyárban volt néhány szénaboglya. Az egyik tövében parasztruhás nő ült, de semmi zsidó kinézete nem volt. Mellette egy kisgyerek játszadozott. Megkérdeztem az asszonytól, zsidó-e. Azt mondta, nem. Nem értettem, hogyan került akkor ide. Mert a gyereke zsidó férfitől van, válaszolta. Odamentem a feleségemhez és mondtam, hogy ezt a nőt engedje haza. Beleegyezett, így két emberemmel kikísértettem az állomásra.

Aranyos Gyurkám!

Először bocsánatot kérek a sok "sajróhiány"ért, de bizony szabad kézzel még így sem megy az írás, mert elmúltam 77 éves és beteg vagyok. Nagyon ritkán adódik az életemben ilyen boldog nap, mint a mai, amikor kézzhez kaptam számomra a legértékesebb levelet. Igyekszem is válaszolni rá. A választ kezdem azzal, hogy Tata számomra is kétszeregen ~~sz~~ kedves hely, mert ott születtem /:Kocsi utca 17. a református templom mellett:/ másodszer, mert ott kezdtem el a csendőrségi szolgálatomat és ott is voltam szárnyparancsnok helyettes. Azóta már jártam Tatán. Megmutattam a házat, ahol születtem /:sajnos, emléktábla még most ^{szeg} jelzi ezt a nagy eseményt:/ a családomnak, majd később lányommal is jártunk ott, aki külön is megnézte. Természetesen megmutattam azt a helyet, ahol okitottunk, ami számomra azért is emlékezetes, mert gyerekkoromban oda jártam az elemibe. 1927-ben helyezték át apámat Nagykanizsára s azóta vagyok zalai. Visszatérve "Gyulánk"-ra. A feleségét jól ismertem, mert kislánykora óta a nagyszüleivel és a szüleivel is kapcsolatban voltunk. A nagymamája szerette volna, ha lenne valami belőlünk, de hát akkor még senki-semmi voltam. Nagyapja először Tatabányán volt jószágigazgató, majd Pápa környékén földbirtokos /:nyaraltam is náluk:/ Edesapja vitéz Bálint László lett később a jószágigazgató, a lányukat pedig Liviának hívták. Ezért nem mertem még jóformán ránézni sem, mert féltem Gyulánktól, illetőleg a féltékenységtől, ~~neh~~ Livia is /:ahogy a családja:/ Memérnek szólított. Tény, hogy Galától kiváló minősítést kaptam, mert a tiszti tanfolyamon ezt közölte velem Tánczos Ferenc százados, aki a tanfolyam segédtisztje, majd később tatai szárnyparancsnok lett és én a helyettese. Azt mondta a százados ur, hogy nem véletlenül kerültem vissza Tatára, hiszen ő akarta ezt. Most jutott eszembe, hogy Veled - Gyurkám - 1943. augusztus 20-án találkoztunk, amikor valami diszelgés volt Tóvároson és nekem kellett az elyé szakasz parancsnoknak lenni. Te egy paripának nem nevezhető szürke lovon büszkélkedtél és adtad ki harsány hangon a diszmeneti vezényszót. Visszatérve még Bodurékhoz, a felesége nagyon jómódú lány volt. 17. születésnapjára Pápan a nagyszüleitől egy sarokházat kapott ajándékba. Örülök, hogy hirt kaptam az özvegyről s ha a címét tudod -kérlek- ird meg. Polytatom. Cimekkel nem nagyon tudok szolgálni, illetőleg párral. Az első: egykori menyasszonyom Benedek Mihály alezredes ur, A Csendőrségi Lapok volt főszerkesztőjének Zsuzska lány volt, aki edesanyjával mint özvegyasszony él Szombathelyen. Pirschla Imréné 9700 Rohonci u. 37. I. 3. Vagy az idősebbik lány, Jutka, Dr. Bereczky Józsefné Budapest 1022 Ribáry u. 5. Miska bácsival is sikerült találkozni /:90 éves korában halt meg, temetésén családommal ott voltunk:/ és a felesége, Marika néni még él 90 éves. Miska bácsi, nekem így kellett szólítanom, Benedek Eleknek az unokaöccse volt, előnevük pedig kibaconi. Erdélyiek voltak..... A másik cím: dr. Nagy Endre Balatonederics Szafari. Ő Kiskunhalason volt lovascsendőr századparancsnok és századosként "szerelt" le. Kanizsai, így jogászkorából ismerem. Nem ez volt az eredeti neve, az öccse jó barátom volt. Bandi is 80-81 éves és Tanzánia fővadásza. Most is ott van egy vendéglátóháza. Nagy port vert fel annak idején, amikor engedély nélkül feleségül vette a Hatvani Deutsch báró lányát, aki zsidó is volt és kb. 26 éve halott. Két lánya van, az egyik jelenleg is Tanzániában él. Bandi valaha Rákosi vadász mestere is volt, majd menekülnie kellett, amikor felesége 7. hónapban volt és ugy huzta, vonta. Így sikerült kijutnia Nyugatra.

Est magis Bandi emlékeztet

Bandi beszél magyarul, németül /:osztrák állampolgár:/ angolul és szuhaéliül. Igen kedves, udvarias ember, többször voltam nála, lányom pedig még többször. Ián Bélus hadifogolytársam volt, ott ismertem meg, Szánt Martoni Ernő pedig akkor volt negyedéves jogász, mikor én elsőéves voltam. A Fanitók házában laktunk. Molnár Endrét is ismerem, sőt voltunk náluk, de ők nem jöttek, az utcán nem ismer meg, így abbamaradt a barátság. A közelmúltban temették el itt a faluban 89 éves korában meghalt Dános Terenc főtörzsőrmestert, aki a tapolcai őrs parancsnoka volt és a szárnyparancsnoka pedig a majdnem apósom. Ha valamire még szükséged lenne, csak írd és megteszem, amit tudok. Még volt a faluban volt csendőr, akit a lenti-i iskolán tanítottam, de már meghalt. Schrancz János volt lenti-i tanítványom, akkor szakaszvezető volt él még Bótfá, Zala megye. 80 éves. A fia rendőrszázados, állítólag nem veti meg a tünt. Az apa, a János egy végtelen aranyos, kedves ember, jártam náluk. Na most magunkról.

Utóljára a budapesti 1. szárny parancsnoka voltam, ott kerültem sebesülten /:karlövés:/ hadifogságba, amit pár hónapja kényszermunkának nyilvánítottak és életjáradékot, 2170,- Ft-ot állapítottak meg. Ez lehetett a szerencsém, meg az, hogy a lenti-i századdal Zalaegerszegen a géttóben őrszolgálatot adtunk és ember voltam. Mikor hazajöttem, már apámnál volt egy nyilatkozat, mely szerint a hajam szála sem görbülhet meg, mert úgy bántam velük és rengeteg aláírás volt rajta. Ha itt nem vagyok, semmilyen nyilvántartásban nem szerepeltem volna. Utána sok helyen dolgoztam: bérelszámoló, erdei munkás, gyári segédmunkás, WC puvoló nem voltam! Majd végül cipőkereskedő lettem. Feleségül vettem Papp Zsófia tanítónőt, miután Zsuzskát "Elfújta a szél", Nem kívánhattam tőle, hogy évekig ábrándozzék rólam. Apósom, alacsony iskolai végzettsége ellenére, cipész és csizmadiamester és cipőkereskedő volt, végtelen intelligens, kedves, jómodoru ember volt, aki 92 éves korában halt meg, pedig őt is meghurcolták a avh-sok, sőt meg is verték. Az ő voltjában voltam először inas, majd segéd úgy, hogy az inasiskolát is el kellett volna végezniem. Egy szerencsém volt, hogy beiratkoztam, apósom indítványára, és félév után szabadultam. Az iskola igazgatója nem ismert és azt kérdezte, milyen alapon kérek bizonyítványt, mire azt válaszoltam, hogy feltételeztem, hogy kir. magyar Pázmány Péter Tudományegyetemet el tudtam végezni, akkor ezt is. Szóval segéd lettem. 1948. május 15-én esküdünk meg és 1949. szeptember 11-én született első kislányunk, aki 1950. február 14-én, /:Csendőrnapi:/ halt meg. Ezen a napon voltam Zalaegerszegen katonai káderezésen, ahol visszakaptam a rendfokozatomat mint t. főhadnagy. Köszönhettem annak, hogy egy hölgy, akit őrnagy bajtársuónek kellett szólítanom, elárulta, hogy Czigány ezredes urnak /:a központi nyom. parancsnoka volt:/ unokahuga és mindenben segít, sőt olyanhoz osztottak be az ő szavaival élve, aki érettségizett és templomba jár. Természetesen engem sem igazoltak, de ezt a papirt autogattam és mint gyári munkásnak sikerült elszegődnöm "pedagógusnak. Egy csomó vizsga után és zenetudósnak köszönhetően lettem besorolva "Tanár egyetem végzettséggel". Így kerültünk ebbe a kis faluba is, ahonnet bekörzetesítették Zalaszentivánra, ahol vicerektor /:ig.h.:/ lettem és innét mentem nyugdíjba 1976. szeptember 1-én. Egy lányom van, Enőke, 40 éves és Ausztriában dolgozik. A sors iróniája, hogy az első férje rendőrtiszt volt, akinek az apja ávós őrnagy volt. 1956. október 23-án lőtték agyon a rádiónál. Első férje jelenleg rendőr alezredes és a Ferihegyi repülőtéren teljesít szolgálatot. Hara nincs, a közelmúltban járt nálunk, igazi fakabát. Egy unokám van, Magyr Alexandra Zsófia, az idén érettségizett, de már a lányommal együtt megvan a vadászvizsgája és a jogosítványa és a ballagáskor kapott pénzből vett magának egy kis Pelski Piatot. Most megy majd dolgozni. Ezt most nem dicsekvésből írom: Három évvel ezelőtt a Zala Szépe választáson az unokám 3. lett. Az apjának azt mondtam, hogy egy lány, akinek az egyik öregapja csendőrtiszt, a másik ávós tiszt, csak szép lehet.

Gyurkám, most nagyon elfáradtam, mert sok a bajom a szívemmel és a tüdőmmel. Várom válaszodat abban a reményben, hogy megint lesz egy ilyen pirosbetűs ünnepem.

Az egész családot igen sok szeretettel esókolom Zalaszentlőrinc, 1993. október 8.

Lenin ut nem volt, remélhetőleg nem is lesz!

Elemér

Kedves Gyurka!

Ismeretlenül is szívélyesen köszöntöm mint Elemérnek volt, jobban

rosszban, viszben" bojtorsat. Tom nagy önmélt szaxet, mond-
hatnam mindkettőnknek kedves soróival. Elemen nagy "fel-
dobódott", hogy meg de. eloludni sem tudott - mert o^h, s^ho^h
pikem 2-3 évvel 15^é is - a boldogprától, hogy valami más
a régiék közül e kis házban. Mondhatunk még a "sho-
pogva bár, de törve nem". mert gondolhatja, hogy nem
volt a mi életünk sem rossz, de megéltük, és főleg me-
értük, hogy a közelségben találkoztunk itt a mi kis
fotóangos falunkban, tekintve, hogy 23 éve már itt la-
tunk a szobolati lakásban, mert itt '76-ban mecbünt
az iskola, és Elemen okh or ment nyugdíjba, én pedig ma-
gonta jöttem le busszal a gyülekeletre együtt. Elő
vált a 40 év, ami mööttelem van, de nem jár az elöjárás,
ho nem lenne az a sok jó! Irost megde 25 év mitit
a jobb forgóm kikopott, - nem a hengilésben - a sok man-
tában, hogy kert volt, 2 hold föld, állatokot tartottunk,
de már nem bírom.

Itt nagyon szeretünk, ho kedves Feleséssel együtt me-
lősdötuanok beintzet a mititom után, de még a tel-
-bia nagyon lesz - előtt szőlőst is tudunk adni, mel-
yet minden kinyelmit. Mi sem nagyon tudvalabb
kaptól, mint szüve, kora! Önök nio fiatalabbak
mint mi, és könn. ebben utazunk - de első pont busszal -
Zolalgeresze, s omma az Amokánk, vagy ha egyen itt-
hon van a Laimnk, kikoszo ömökét 'krossival. - Rör
sok vonat is buszjörölkünk van, de így egyszerűbb lesz.

Vörjnk szeretettel válasszalot, és mind előbb ömökét is,
ha esik egy mód van rá, kérem teljesítsék kérésünket.

A viszontlátós keményben zöröm korainot

üdvözlettel

Zsófia

A bélyegel nagyon szépen köszönjéte!

A szolgáltatásról a Magyar Posta Zrt. Üzletszabályzata ad részletes útmutatót
(A bekeretezett, sötétített részt a feladó tölti ki.)

KÖNYVELT KÜLDEMÉNY FELADÓVEVÉNYE

A feladó neve **Perjési György**
és címe **1021 Budapest Budakeszi ut 49/a**

Különleges szolgáltatások:*

sk PRI PL légi

Érték: (csak értéknnyilvánításnál)

Ajánlott Tértivevény Értéknnyilvánítás
Csomag

A címzett neve **Dr. Gadányi Elemérné**
és címe: **8921 Zalaszentlőrinc**

Utánvétel:

Súly:
(csak értéknnyilvánítás esetén)

37 g

Feladási díj:

305 Ft

Felvételi idő:

2007-09-22
13:16

Küldeményazonosító:

RL15300002983048

Felvevő aláírása:

BP. BUDÁGYÖNGYE
1530 07021975

*Tájékoztítás a hátoldalon

Újrafelhasznált papír

A Mindenható akaratában megnyugodva tudatjuk, hogy

DR. GADÁNYI ELEMÉR

aranydiplomás jogász, nyugalmazott tanár
életének 80. évében, 1996. június 11-én örökre megpihent. Hamvasztás utáni búcsúztatása 1996. június 20-án, 16 órakor a nagykanizsai köztemetőben lesz. Részvétnyilvánítás mellőzését kérjük.
A gyászoló család

Dr. Gadányi Elemér

aranydiplomás jogász
nyugalmazott tanár

8921 Zalaszentlőrinc, Arany János u. 5.

Szomorú szívvel tudatjuk mindazokkal, akik
ismerték és szerették, hogy

Dr. GADÁNYI ELEMÉR

életének 80... évében elhunyt.

Hamvasztás utáni búcsúztatása és urna elhelyezése
19. 96. év, Június... hó 20. napján 16.00
órákor, a NAGYKANIZSAI... temetőben
lesz.

DRÁGA EMLÉKE SZÍVÜNKBEN ÉL.

Táviratcím: Dr. GADÁNYI E
8921 ZALASZENTLŐRINC

Galántay Antal
hdgy.

1943.08.20.
/1913.08.évf./

X.cső.ker. Nagydemeter-i cső.sz.d. okt.ti.

1943.09.01. 1922.01.01. 1943.08.20. 1943.

+ 1945.01.10. Budapest ostromakor a Ganz gyár védelmében
hősi házált halt

Gallai László
fhdgy.

1941.11.01.
/1939.02,évf./

IV.cső.ker. Szigetvári szárnypk.h.

1941.11.01. 1914.04.12. 1943.08.20. 1939.02.

USA egy.t.

+ Colorado Springs USA 1997, alzheimer-kór

Garay István II.
szds.

1941.11.01.
/1933.évf./

Nv.tanzl.j. szd.pk.

1941.11.01. 1910.^{10.}05. 1933.08.20. 1933.

Nagyvárad véd-i harcokban

+ hősi halált halt Biharkeresztes, 1944.10.

A.: TINTZER GIZELLA

SZÜL.: ABONY

Braham: I/460.o. a nagyváradai gettó vizsgáló
osztágának egyik vez-je

1938.05.01.

I. KER. PESTERZSÉBETI Gy. TANALOSI. OKT. TI

Garay István
hadnagy

Gáspáry Géza vitéz
fhdgy.

1944.01.01.
/1941.évf./

I.cső.ker. Budapest, 2.Szárnypk.h.

1944.01.01. 1920.10.22. 1941.08.20. 1941.

+ Budapest, hősi halott /Gellért-szálló/ 1944.10.06.? 1944.12.
SZÜL.: APÁCA /BRASSÓ VM./

A: ELEKES IRÉN JUDIT

vitéz GÁSPÁRY GÉZA
1920. 10. 23./1944. 12.
Budapest

Gerencsér Jenő vitéz
ezds.

1943.08.01.
/1915.03.évf./

I.cső.ker. Gödöllői oszt.pka.

1943.08.01. 1895.01.20. 1915.11.01. 1915.03-i

Szül.: Gödöllő, 1895

^{cs.k.}
76.gy.e. or, sz, r, front

Dél Bácska cső-i megszállása

+ Svájc ?

F.: TASS MARGIT

ECSI 1921.

PERESZTEG

Gerencséry Mihály
fhdy.

1942.04.01.
/1939.08.évf./

Repülőtéri szárny Budapest Pk.h.

1942.04.01. 1918.02.25. 1939.08.20. 1939.08.-i

Ujvidéki per XV.-i vádlott

A.: ~~Tómpa~~ Julianna

F.: Szelecsényi Margit

Voronyezs hdf. - UZMÁNYBÓL

Mosonyi-ut.

B.L.1958.XID.10-12.sz.19.o.

Gerencséry Mihály 1951.került haza szovjet hdf-ból és az ÁVÓ a
Mosonyi uti rrndórlaktenya pincéjébe zárta.

+ Budapest, 2007.03.26.

Budapest 1945. évi ostromának egy napjára.

Fáradtan emelkedett a nap a látóhatár fölé. Vörös sugarai a robbanások füstje, a rombolások keltette por miatt, csak nehezen tudott áthatolni - a békeidőben megszokott; januári tél ködének könnyű tüll függönyén....

Szokás szerint ilyenkor kezdtek meg "felszabadítóink" a "Duna Gyöngyének" nevezett főváros lövetését, bombázását, röviden: pusztítását. Hogy a kilőtt tüzérségi lövedékek, aknák, kit, mit, embert, állatot, lakóházat vagy műemléket, esetleg templomot, múzeumot, vagy kórházat találtak el az itt nem volt kérdés! Időnként repülőraj zúgott el, meglehetősen alacsonyan a város felett. Jól látszottak a gépekre pingált vörös csillagok. A repülők a város felett szabadultak meg halált, szenvedést és esztelen pusztítást okozó bombaterheiktől, de géppuskáik is gyakran kerepeltek, lőttek akár egyes emberekre, katonákra, vagy civilre, fittyet hányva a nemzetközi jognak!

A ruszki gépeknek nem nagyon kellett félni sem az alacsonyan, sem a magasabban repülőknél a légháritástól, kevés volt a lőszer. (1 géppálya csak 8 db!! löszert használhatott el naponta légháritásra. Páncélelháritásra külön javadalmazás volt.) A szűkös ellátás ellenére a Gellérthegy É-i oldalán tüzelő-állásban lévő géppálya így is lelőtt egy 2-motoros bombázót. Ezt magam is láttam. A gép hulló falevélként valahol a Ferencvárosban esett le.

Megszűnt a röpködés, de még a tüzérségi tűz is elcsendesedett, ha német, vagy magyar gépek közeledtek.

A tábori rendészet parancsnokának parancsértisztjeként a Rudas szállóban lévő szobámban dolgoztam, mikor az ajtón kopogást hallottam.

- Szabad! - engedélyemre egy cső.tiszthelyettes lépett be és a sietségtől, futástól lihegve jelentette:

- Fhdgy úr alázatosan jelentem, ég az Erzsébet híd!

A tüzérségi tűz következtében meggyulladtak a híd szerkezetében vezetett közüzemi kábelek és egyéb vezetékek(kátrányos)szigetelései. Félt, hogy a lángok elérik a híd felrobbantásához már felszerelt vezetékeket, gyújtószinórokat. -

- Szóljon a németeknek! Ők szerelték a hidat robbantáshoz és a híd szerkezetébe vezető lejáratot is ők őrzik! -

- A németek már nem mernek a hidra, a tűz közelébe menni, mert az bármelyik pillanatban fölrobbanhat. Már a hídon való közlekedést, mozgást is leállították. A híd egyébként tüzérségi tűz alatt áll. -

Hát hogy lehet az, hogy nem akad ember, aki a hidat megkísérelje megmenteni?....

Pillanatok alatt cikáztak át agyamon ezek a gondolatok.

Gondolkodás, vagy habozás nélkül indultam.

Mérlegelésre sem idő, sem szükség nem volt! Neveltségem, a belémnevelt kötelességtudat, önfeláldozásra is kész hazaszeretet, vagy talán egy felsőbb "Hatalom" akarata diktálta a teendőket.... Végigfutottam a szálloda folyosóján. Az emeletről levezető lépcsőig eljutva "lekaptam" a falról 2 db tűzoltó készüléket. Leérve már láttam a kapu alatt szorongó embereket, akik óvatosan, talán a robbanástól tartva a résnyire kinyitott kapun néztek a füstölgő, lángoló tűzfészek felé.

- Ki jönne velem tüzet oltani? - kérdeztem a csoporthoz érve. Nem jelentkezett senki. Kicsit csalódtam, de megértettem: Ki reszkirozná az életét? Tűzérsegi tűzben a hídra menni, akkor amikor a német robbantó részleg~~nek~~ emberei sem mernek a hídra lépni... Körbenéztem a szorongó, fáradt embereken. Pillantásom egy ezüst vitézségi érmes jó kiállású fiatal szakaszvezetőn állt meg.

- Te jössz! - mondtam határozottan és máris kezébe nyomtam egy tűzoltó készüléket.
- Induljunk! - A fiu szó nélkül követett és futott velem a híd felé, az időnként felcsattanó tűzérsegi tűzben. Minden kihalt, mintha az élet megállt volna.... Egy teremtet lelkem sem láttunk.... Ember és állat is, valamilyen biztosnak vélt menedéket keresett.

Néhány "dekkolás" után végre elértük az őrzés nélkül maradt híd alsó szerkezetébe vezető, vas lépcsőt. Leérve egy híd szerkezeti tartóba kapaskodtunk, szoritva az oltó készüléket is. Szokatlan volt a magasság, de elindultam a tűzfészek felé....

Igyekeztem, mert tudtam, hogy minden perc késlekedésért drágán fizethetünk. A Duna fölé érve lenéztem a zajló folyamra. Az úszó jégtáblák láttán olyan érzés fogott el, mintha a híd dőlne. Hamar megszoktam. Társam, - kezében a piros oltókészülékkel, még mindig a lejárattal melletti vastartót szorongatta. Nem erőltettem az elindulását. Gondoltam ugyanis elindul, ha megszokja a magasságot és nem szédül. Őt is megértettem. Nem szerettem volna, ha leszédül a magasból.

Már közeledtem a tűzhöz, mikor egy hirtelen robbanás után a szememhez kaptam. Egy apró szilánk, vagy a robbanás következtében lepattant kő sebesített meg a szemem táján. A vastartót átölelve, az oltót is markolva, letöröltem a vért. Felváltva nyitottam, illetőleg csuktam be a szemeimet. Így ellenőriztem, hogy látok-e? Szerencsére nem volt súlyos a sérülés.

Láttam! Láttam a szálloda kapujában szorongó bajtársaimat is. - De jó nekik! .... - gondoltam. Nekem szorult helyzetemben csak egy utam van! Menni, menni mielőbb előre! Visszaút nincs! Meghátrálni nem lehet! Vagy eloltom a tüzet, vagy a fontos és értékes hiddal együtt merülünk a hullámsírba....

Sok gondolat futott az agyamon keresztül, míg a tűzhöz értem. Valóban a kábelek, vezetékek (kátrányos) szigetelés^{és} égett. A tűztől bizony nem messze, a robbanás, pusztítás megindítására szolgáló vezetékek. A robbanás bekövetkezése nem volt kétséges. Hogy mikor? Egy hirtelen erősen fellobbanó láng esetén bármikor!....

A poroltóval azonnal megkezdtem az oltást. Mire a készülék kifürült, a nagyobb láng már elaludt, csak néhány kisebb láng és parázs pislákol, a hatalmas fojtó füstben. Az oltáshoz a másik készülék is nélkülözhetetlen volt. Sajnos kísérőm a másik készülékkel nem tudta elhagyni biztonságosnak vélt helyét.

Én mentem vissza. Most már otthonosabban mozogtam a nem éppen kényelmes és veszélytelen úton. Az újabb készülékkel visszaérve "kilőttem" annak tartalmát. A lángolás teljesen megszűnt és a fojtó füst is jelentős mértékben csökkent.

Ekkor már a németek is megjelentek fönt a hídon és a korláton áthajolva kérdezték, hogy miben segíthetnek?

- Hozzanak egy vödört és egy hosszú kötelet! - mondtam németül.

Nem sokáig kellett várni. Futásban hozták a kért dolgokat. Leeresztették, én átvettem. Megköszöntem és mondtam, hogy most már jöjjön valaki, aki átveszi az oltást és az oltás után is egy ideig szükséges őrzést. -

A hosszú kötélén leeresztettem a vödört és vártam míg egy jégmentes rész ér alá, ahol a vödört megmeríthetem. Mint hatalmas inga lengett a vödör az úszó jégtáblák felett. Merítés után gyorsan húztam föl a vizet és zúdítottam az egyre jobban erőtlenné váló halódó tüzfészekre. Ezt néhányszor megismételve, a tűz oltása lényegében befejeződött, mire a német "váltás" megérkezett. A tűzérési tűz is megszűnt. A hidon megindult a forgalom.

A németek gratuláltak és "Vaskeresztet" ígértek. Parancsnokom megölelt, nem ígért semmit, de "Lovagkeresztre" felterjesztett.

A felterjesztés kb. így szólt: "G.M. cső. fhdgy. ~~Nevezett~~ 1945. januárjában a szovjet tűzérési felgyújtott, már robbantáshoz felszerelt hidat tűzérési tűzben eloltotta akkor, mikor a bármelyik pillanatban bekövetkező robbanás miatt a hidra már senki, még a német személyzet sem mert felmenni. Az oltás során nevezett megsebesült. Bátor önfeláldozó cselekedetével, hadászati szempontból is jelentős hidat mentett meg. Beosztottjainak és minden katonának kiváló példát mutatott.

A felterjesztés kitért arra is, hogy 1944. december 24-én Budagyöngye térségében a betört ellenséggel szemben önként, külön parancs nélkül, elsőik között vette fel a harcot és tartott ki az erősítés megérkezéséig.

Sajnos a Duna talán legszebb hídjának mentése, hiábavalónak bizonyult, mert a történetek után nemsokára a hidat a németek robbantották fel!....

J. H. H. H.

Kedves Sanyim!

Vége sikerült - ha nem is valami gyorsan -
igazán nem, elég lenni. Mellette a nem egészen
szűz katonas sörrel együtt "E. híd" történet,
később, használd fel úgy, ahogy jóval később,
vagy ahogy szülszéd van rá. Léve a pusztán az,
hogy a háborúval és területükkel kapcsolatban,
nem minden napos történelmi események, ne
menjünk feladásba. Tudom, hogy az említett
cél érdekében a Te kezdedben a legjobb helyen
lesz!

his. is. is.

M. B.

Gerendás Ottó
fhdgy. /Gianone/

1943.05.01.
/1940.évf./

III.cső.ker.

m.kir. cső.tanzlj. Szombathely okt.ti.

1943.05.01. 1918.02.05. 1942.12.06. 1940.

Canada, Toronto

A.: APÁTHY MÁRIA

F.: BAGGEHOFF DE BAGGO LILIAN

ALZHEIMER-KÖR

+2008.05.06 MEGHALT
TORONTO

TOMPA JÓZSEF

PERJES GYÖRGY PERKÁRY ISTVÁN
FHDGY.

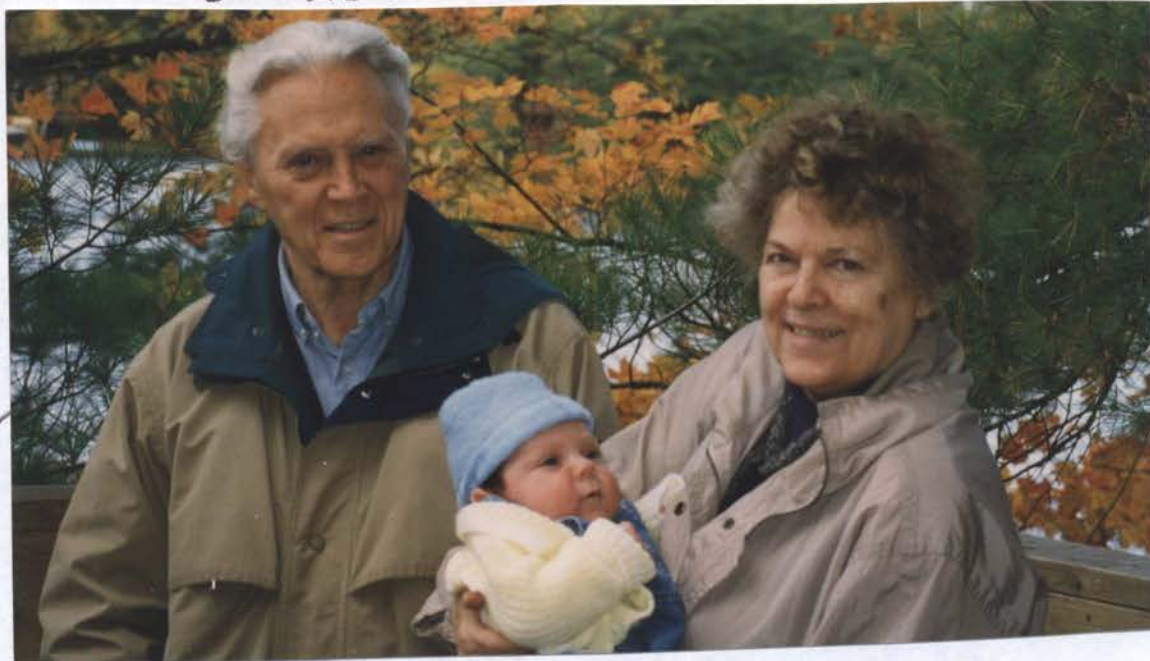
GERENDÁS OTTÓ (FHDGY.)

GERENDÁS OTTÓ

ABOUT THE AUTHOR

Mr. Gerendas attended universities in Hungary, Germany and in Canada. He is a Graduate of a Master Programme, School of Social Work at University of Toronto. He worked as a Rehabilitation Counsellor after the war, being employed by the International Refugee Organization. For the past ten years he has been in the Vocational Rehabilitation, he is a member of the Canadian Association of Social Workers and the Ontario Association of Professional Social Workers. His Present position is; Regional Supervisor and Chief of Restoration Services.

PHONE: 365-2352

DEPARTMENT OF
SOCIAL AND FAMILY SERVICES
PROVINCE OF ONTARIO

O. GERENDAS
VOCATIONAL REHABILITATION
SERVICES

4TH FLOOR
HEPBURN BLDG.
TORONTO 181

F.: LILIAN

Gy.: ANDREA

GERENDÁS OTTÓ

DEJÉS: GYÖRGY

PEKÁRY ISTVÁN

